

Zhodnocení vlivu mezinárodního obchodu České republiky na dynamiku rozvoje hospodářství

Bakalářská práce

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management
Studijní obor: 6210R015 – Ekonomika a management mezinárodního obchodu
Autor práce: **Jan Křapka**
Vedoucí práce: prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan Křapka**
Osobní číslo: **E13000504**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management mezinárodního obchodu**
Název tématu: **Zhodnocení vlivu mezinárodního obchodu České republiky
na dynamiku rozvoje hospodářství**
Zadávající katedra: **Katedra podnikové ekonomiky a managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stručný přehled vývoje zahraničního obchodu Československa a České republiky od roku 1945.
2. Vliv vstupu České republiky do Evropské unie na obrat zahraničního obchodu České republiky.
3. Analýza zahraničního obchodu České republiky v letech 2010 - 2013 v rámci Evropské unie.
4. Komoditní a teritoriální struktura zahraničního obchodu České republiky v rámci Evropské unie v letech 2010 - 2013.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby dokumentace**
Rozsah pracovní zprávy: **30 normostran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

FOJTÍKOVÁ, Lenka. Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008). Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-128-4.
LOVE, Patrick a Ralph LATTIMORE. International trade: free, fair and open?. Paris: OECD, 2009. ISBN 978-926-4060-265.
PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika. Praha: Nakladatelství Agentura KRIGL, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.
SVATOŠ, Miroslav. Zahraniční obchod: teorie a praxe. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.
ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.
Elektronická databáze ProQuest (knihovna.tul.cz)

Vedoucí bakalářské práce: **prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.**
Katedra podnikové ekonomiky a managementu
Konzultant bakalářské práce: **Ing. Jaroslav Demel, Ph.D.**
Katedra marketingu a obchodu
Datum zadání bakalářské práce: **30. října 2015**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. května 2017**

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Ivan Jáč, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. října 2015

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Anotace

Tato práce se zabývá vývojem a strukturou zahraničního obchodu České republiky a jeho vlivem na celkovou ekonomiku země. V první části se zabývá vývojem zahraničního obchodu od roku 1945 do roku 1993 v bývalém Československu, strukturou vývozu a dovozu, postupnými změnami z hlediska teritoriální struktury obchodu. Ve druhé části jsou popsány změny v zahraničním obchodě a jejich příčiny v průběhu devadesátých let. Dále též důsledky vstupu České republiky do Evropské unie a státní podpora zahraničního obchodu. V poslední části je poté podrobně popsán zahraniční obchod České republiky od roku 2010. A to především z hlediska celkového výkonu, teritoriální a komoditní struktury, ale i jeho vliv na tuzemský hrubý domácí produkt.

Klíčová slova

Česká republika, Evropská unie, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, vývoj, struktura

Annotation

Evaluation of the Czech international trade influence on dynamics of its economic development

This thesis deals with the development and structure of foreign trade of the Czech Republic and its effects on the overall economy of the country. The first part focuses on the development of foreign trade from 1945 to 1993 in the former Czechoslovakia, the structure of export and import and successive changes in the territorial structure of trade. The second part of the thesis describes changes in the foreign trade and its causes during the nineties, consequences of the Czech Republic's entry into the European Union and the state support of foreign trade. In the last part the foreign trade of the Czech Republic since 2010 is described in detail. It especially focuses on terms of overall performance, territorial and commodity structure and its impact on the gross domestic product development.

Key words

Czech republic, European Union, foreign trade, export, import, development, structure

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval svému vedoucímu práce panu prof. Ing. Ivanu Jáčovi, CSc. za profesionální přístup při vedení této práce, odborné konzultace a cenné rady, které mi velmi pomohly při psaní této práce.

Zároveň bych rád poděkoval mé rodině, přítelkyni a všem přátelům, kteří mě v průběhu psaní této práce a po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

Seznam ilustrací.....	10
Seznam tabulek.....	12
Seznam použitých zkratk a značek.....	13
Úvod.....	15
1 Funkce zahraničního obchodu.....	17
1.1 Definice obchodu.....	17
1.2 Denifce a funkce zahraničního obchodu.....	17
1.3 Zahraniční obchod a Česká republika.....	20
2 Zahraničně obchodní politika Československa od roku 1945.....	21
2.1 Změny v ekonomice mezi léty 1945 až 1948.....	21
2.2 Zahraniční obchodní politika ČSR (ČSSR).....	23
2.3 Podíl zahraničního obchodu na národním hospodářství.....	24
2.4 Zahraniční obchod ČSR (ČSSR) se socialistickými zeměmi.....	26
3 Zahraničně obchodní politika ČSFR a ČR v období ekonomické transformace.....	28
3.1 Zahraničně obchodní politika ČSFR mezi lety 1991 až 1992.....	28
3.2 Zahraničně obchodní smlouvy a dohody po roce 1993.....	29
4 Zahraničně obchodní politika ČR v letech 1993-2004.....	30
4.1 Komparativní výhody české ekonomiky v první polovině 90. let.....	31
4.2 Obrat ZO ČR se státy EU.....	31
4.3 Komoditní struktura ZO ČR mezi lety 1993 až 1999.....	32
5 Důsledky vstupu ČR do EU.....	36
5.1 Společná obchodní politika EU.....	36
5.2 Proexportní politika a význam exportu pro ČR.....	37
5.3 Komoditní struktura exportu a importu po vstupu ČR do EU.....	40
6 Zahraniční obchod ČR v letech 2010 – 2016.....	43
6.1 Zahraniční obchod ČR v roce 2010.....	45
6.2 Zahraniční obchod ČR v roce 2011.....	48
6.3 Zahraniční obchod ČR v roce 2012.....	53
6.4 Zahraniční obchod ČR v roce 2013.....	57
6.5 Zahraniční obchod ČR v roce 2014.....	63

6.6 Zahraniční obchod ČR v letech 2015 a 2016.....	68
7 Závěr.....	71
Seznam citací.....	75
Bibliografie.....	79

Seznam ilustrací

Ilustrace 1: Graf tempa růstu HDP, exportu a importu v letech 2004-2010.....	39
Ilustrace 2: Změny ve struktuře importovaného zboží do ČR (běžné ceny, v %).....	41
Ilustrace 3: Změny ve struktuře exportovaného zboží z ČR (běžné ceny, v %).....	42
Ilustrace 4: Míra otevřenosti ekonomik EU v poměru exportu zboží a služeb ku HDP v roce 2015.....	43
Ilustrace 5: Teritoriální struktura importu v roce 2010.....	46
Ilustrace 6: Teritoriální struktura exportu v roce 2010.....	46
Ilustrace 7: Hlavní zahraničněobchodní partneři ČR v roce 2010.....	47
Ilustrace 8: Teritoriální struktura exportu v roce 2011.....	50
Ilustrace 9: Teritoriální struktura importu v roce 2011.....	50
Ilustrace 10: Hlavní importéři do ČR v roce 2011.....	51
Ilustrace 11: Hlavní cíle českého exportu v roce 2011.....	51
Ilustrace 12: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2012 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny).....	54
Ilustrace 13: Teritoriální struktura exportu z ČR v roce 2012.....	55
Ilustrace 14: Teritoriální struktura importu do ČR v roce 2012.....	55
Ilustrace 15: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2013 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny).....	58
Ilustrace 16: Hlavní importéři do ČR v roce 2013 (v %).....	60
Ilustrace 17: Hlavní cíle českého exportu v roce 2013 (v %).....	60
Ilustrace 18: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2014 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny).....	63
Ilustrace 19: Teritoriální struktura exportu z ČR v roce 2014.....	64
Ilustrace 20: Teritoriální struktura importu z ČR v roce 2014.....	65
Ilustrace 21: Bilance ZO s vybranými státy (aktivní saldo), v mld. Kč (běžné ceny), přeshraniční pojetí.....	66
Ilustrace 22: Bilance ZO s vybranými státy s pasivním saldem ZO, v mld. Kč (běžné ceny), přeshraniční pojetí.....	66

Ilustrace 23: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2015 v mil. Kč	
FOB/CIF (běžné ceny).....	68
Ilustrace 24: Teritoriální struktura obrátu ZO v roce 2015.....	69

Seznam tabulek

Tabulka 1: Statistiky světového obchodu v porovnání se světovým HDP a obyvatelstvem.....	19
Tabulka 2: Podíl sektorů na tvorbě národního důchodu v %.....	22
Tabulka 3: Základní ukazatele vývoje čl. národního hospodářství v letech 1948-1980 v % (při indexu 1948 = 100%).....	25
Tabulka 4: Podíl ZO na SP a ND v Československu v letech 1950-1970 (v %).....	25
Tabulka 5: Podíl obratu socialistických zemí na celkovém zahraničním obchodě ČSSR v letech 1970-1990.....	27
Tabulka 6: Zahraniční obchod ČSFR v letech 1991-1992 (v mld. Kčs, v %).....	29
Tabulka 7: Zahraniční obchod ČR se zeměmi EU-15 v letech 1993-2003.....	32
Tabulka 8: Vývoj komoditní struktury dovozu ČR 1993 - 1999 (v %).....	33
Tabulka 9: Vývoj komoditní struktury vývozu ČR 1993 - 1999 (v %).....	35
Tabulka 10: Hlavní makroekonomické ukazatele ZO ČR v letech 2004 – 2010 v mil. Kč.....	38
Tabulka 11: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2009 a 2010 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhlo.....	48
Tabulka 12: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2010 a 2011 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhlo.....	52
Tabulka 13: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2011 a 2012 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhlo.....	57
Tabulka 14: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2012 a 2013 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhlo.....	61
Tabulka 15: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2013 a 2014 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhlo.....	67

Seznam použitých zkratk a značek

BLR	–	Bulharská lidová republika
CIF	–	Náklady, pojištění a přepravné (Cost, Insurance and Freight), doložka Incoterms
ČEB	–	Česká exportní banka
ČR	–	Česká republika
ČNB	–	Česká národní banka
ČSA	–	Československé aerolinie (dnes České aerolinie)
ČSR	–	Československá republika
ČSSR	–	Československá socialistická republika
ČSFR	–	Československá federativní republika
ČSU	–	Český statistický úřad
ES	–	Evropské společenství
ESVO	–	Evropské společenství volného obchodu
EU	–	Evropská Unie
EGAP	–	Exportní garanční a pojišťovací společnost
FMZO	–	Federální ministerstvo zahraničního obchodu
FOB	–	Vyplaceně na loď (Free on Board), doložka Incotermes
HDP	–	Hrubý domácí produkt
HNP	–	Hrubý národní produkt
MLR	–	Maďarská lidová republika
MPO	–	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

ND	–	Národní důchod
NSDAP	–	Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei)
OZO	–	Organizace zahraničního obchodu
PLR	–	Polská lidová republika
RSR	–	Rumunská socialistická republika
RVHP	–	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SITC	–	Standartní mezinárodní klasifikace zboží (Standart International Trade Classification)
SNS	–	Společenství nezávislých států
SOP	–	Společná obchodní politika (Common Commercial Policy)
SR	–	Slovenská republika
SSSR	–	Svaz sovětských socialistických republik
SP	–	Společenský produkt
TPCA	–	Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech
VS	–	Výrobní spotřeba
ZO	–	Zahraníční obchod

Úvod

Zahraníční obchod patří mezi nejdůležitější součásti každé ekonomiky. O to více to platí u malé a otevřené ekonomiky, jakou je Česká republika. V roce 2014 mělo saldo zahraničního obchodu podíl 6,8 % na celkový hrubý domácí produkt. Téměř 75 % veškerého zahraničního obchodu bylo realizováno se státy Evropské Unie a zároveň více než čtvrtina připadá pouze na obchod s Německem.

Cílem této práce je popsat vývoj tuzemského zahraničního obchodu od roku 1945 až po současnost a zároveň podrobně analyzovat český export a import v posledních několika letech, přesněji tedy od roku 2010 do roku 2014, a v krátkosti popsat nejnovější trendy v zahraničním obchodě v tomto a loňském roce. V rámci popisu vývoje zahraničního obchodu za posledních 70 let je autorem zkoumán vývoj, jak z hlediska teritoriální struktury exportu a importu, která se ve druhé polovině 20. století několikrát změnila, tak i z hlediska komoditní struktury obchodu, kdy opět docházelo k postupným změnám dováženého a vyváženého zboží.

V úvodu práce jsou autorem vymezeny pojmy obchod a zahraniční obchod, dále jsou zde představeny definice těchto pojmů a především funkce zahraničního obchodu. Pro lepší představu o důležitosti zahraničního obchodu jsou zde též uváděny statistiky světového zahraničního obchodu a jeho podílu na světovém hrubém domácím produktu.

V následující části této práce je již popsán vývoj zahraničního obchodu od konce druhé světové války až do současnosti. Tato část práce je autorem rozdělena do několika kapitol, kdy každá se zabývá určitým historickým obdobím české či československé historie a jeho vlivem na zahraniční obchod. Ku příkladu první z kapitol v této části práce se věnuje změnám v zahraničním obchodě ihned po roce 1945 a popisuje, jaký vliv měl nástup komunistické strany k moci.

V tomto období docházelo k razantním změnám, jak z hlediska komoditní, tak i teritoriální struktury. V teritoriální struktuře došlo k orientaci československého exportu a importu především na země ve sféře sovětského vlivu a došlo téměř k odstřižení od zemí západní Evropy, se kterými byly v období první republiky udržovány pevné vazby. V tomto období

taktéž došlo k téměř faktické likvidaci soukromého velkopodnikání, nazývaného kapitalistickým, či buržoazním. V této době nebylo možné svobodně vyvážet či dovážet zboží ze západních zemí. K tomuto účelu byly státem zřízeny specializované firmy.

Další kapitola této části práce ve zkratce popisuje zahraniční obchod v období ekonomické transformace, tedy od revoluce v roce 1989 až do rozdělení Československa v roce 1993. V tomto období došlo k obnovení ekonomických styků s předválečnými partnery a opětovné podpoře soukromého podnikání. Zároveň bylo v této době podepsáno několik bilaterálních a multilaterálních dokumentů k usnadnění zahraničního obchodu.

Vývoj zahraničního obchodu po rozdělení Československa popisuje následující kapitola. Na úvod jsou zde nastíněny komparativní výhody české ekonomiky, které pomohly nastartovat opětovný rozvoj ekonomiky a následuje již komoditní struktura exportu a importu. Část této kapitoly je již zaměřena na nejdůležitější obchodní partnery, tedy země Evropské unie.

Poslední kapitola této části se již věnuje vstupu České republiky do Evropské unie z hlediska zahraničního obchodu. Autor zde popisuje rychlý rozvoj tuzemského zahraničního obchodu po vstupu na jednotný evropský trh, ale také proexportní politiku a význam exportu pro Českou republiku. Představeny jsou též státní instituce podporující zahraniční obchod, ale taktéž i postupné změny komoditní struktury exportu a importu.

V poslední části této práce se autor věnuje analýze zahraničního obchodu od roku 2010 do současnosti v detailnějším pohledu. K tomuto popisu jsou používány především údaje z ročenek Českého statistického úřadu. Jednotlivé roky jsou zde popsány samostatně a porovnávány meziročně. U každého roku je zobrazen celkový výkon zahraničního obchodu, jeho teritoriální struktura a taktéž komoditní struktura, kdy je většinou popsán i vývoj v nejdůležitější oblasti zahraničního obchodu v daném roce.

1 Funkce zahraničního obchodu

V této kapitole je popsána teorie zahraničního obchodu. Je definován jak obchod, tak zahraniční obchod. Dále jeho hlavní funkce a také důležitost zahraničního obchodu pro Českou republiku.

1.1 Definice obchodu

Obchod můžeme definovat jako určitou směnu, ať už se jedná o tok zboží či služeb a lze jej provádět přímo či nepřímo, tedy formou barterového obchodu, respektive prostřednictvím peněz. Zahraniční obchod je poté obchod, který překračuje hranice jednotlivých států jako ekonomických celků [1]. Dle Štěrbové [2 s. 13], je obchod definován jako *„reálné a finanční hospodářské transakce vztahující se ke směně zboží a služeb, u nichž dochází k oddělení osob výrobce a spotřebitele v prostoru a čase.“*

Snahou všech států jako ekonomických celků je zajištění ekonomické rovnováhy země. Právě zahraniční obchod tuto rovnováhu silně ovlivňuje, a to ať už formou platební bilance, ale také například ve stabilitě devizového kurzu [1 s. 2].

1.2 Definice a funkce zahraničního obchodu

Zahraniční obchod můžeme dle Štěrbové [2 s. 15] popsat jako *„obchod jedné národní ekonomiky se svým okolím, tj. s jednou nebo více jinými národními ekonomikami, případně jako obchod jednoho státu s jinými státy, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik.“* Zahraniční obchod je prováděn formou tzv. zahraničně obchodních operací, tedy obchodních operací s mezinárodním prvkem a dle tradičních forem se dělí na export, import a reexport [2 s. 16].

Dle Svatoše [3 s. 33] *„obchod představuje stále hlavní formu mezinárodní ekonomické spolupráce.“* Zahraniční obchod je v posledních desetiletích spojován s růstem globalizace a internacionalizace. Díky těmto dvěma jevům dochází k růstu vzájemné závislosti jednotlivých ekonomik a růstem mezinárodních ekonomických vztahů [3 s. 33].

Od konce 40. let 20. století dochází k neustálému růstu mezinárodního obchodu a většina světových ekonomik se od této doby integrovala do té míry, jaké nedosahovala nikdy předtím. Dle Svatoše [3 s. 33] *„nastartovaný proces mezinárodní integrace vede k postupné specializaci jednotlivých zemí, postavené na globální dělbě práce a dostupnosti jednotlivých faktorů, ovlivňujících produkci, a následně na obchodu s realizovanou produkcí. Výsledkem tohoto procesu je soustavně se zvyšující podíl obchodu na hodnotě výsledné produkce (HDP, HNP).“*

Zahraniční obchod v jakémkoliv státě, bez ohledu na jeho zdroje či obchodní partnery plní dvě základní funkce. První z nich je transformační funkce, kdy dochází k přeměně struktury domácích zdrojů ve zdroje žádoucí a nedostatkové v rámci vnitřního trhu. Každá země může dovozem produktů překonávat nežádoucí nedostatky těchto produktů ve vlastní ekonomice. Druhá funkce zahraničního obchodu je funkce růstová, která je závislá a specializaci exportních odvětví té které země. Avšak jak uvádí Fojtíková [1 s. 4], *„zahraniční obchod může za jistých podmínek působit jako bariéra ekonomického růstu. V podmínkách volného obchodu mohou dovozy ze zahraničí působit negativně na strukturu domácí výroby a snižovat objem vyráběné produkce v tuzemsku.“*

Pro lepší představu důležitosti zahraničního obchodu v rámci světové ekonomiky je přiložena Tabulka 1 se statistikami světového obchodu v porovnání se světovým HDP a obyvatelstvem. Z dostupných dat je na první pohled patrné, že podíl zahraničního obchodu na světovém HDP je nezanedbatelný a vzrůstající. Zvyšuje se také podíl zahraničního obchodu na obyvatele, což je při neustále se zvětšující populaci velice pozitivní vývoj [2 s. 69].

Tabulka 1: Statistiky světového obchodu v porovnání se světovým HDP a obyvatelstvem

Ukazatel	2010	2012
Světový HDP, mld. USD	63 467,80	71 707,30
Obyvatelstvo, mld.	6,90	7,05
Světový export se zbožím a službami, mld. USD		
• Světový export zboží	15 289,00	18 323,00
• Světový export služeb	3 910,90	4 423,20
Podíl světového exportu na HDP, %	30,25	31,72
Světový export na obyvatele, USD/ob.	2 784,30	3 225,40

Zdroj: [2 s. 69]

Další důležitá funkce ZO je spojena s působením firem zabývajících se vývojem nejmodernějších technologií. V tomto případě můžeme sledovat určitou vazbu mezi obchodem a růstem produktivity díky technologickému rozvoji v několika málo předních vývojových firmách a následnému rozšíření nových technologií do dalších firem ve stejných odvětvích [4 s. 146].

Rozšiřování těchto technologií a znalostí se děje třemi základními způsoby. V prvním případě se jedná o získání technologií vlastním vývojem. Z pohledu zahraničního obchodu jsou ale daleko důležitější zbývající dva způsoby [4 s. 146].

Jedním z nich je získávání nových technologií a znalostí díky importu zboží a služeb. V tomto případě dochází k tomu, že domácí producent dováží zboží zahrnující nejmodernější technologie, které využívá ke zvýšení své vlastní produktivity, ať už přímým užitím těchto technologií a nebo následným vylepšením svých vlastních technologií [4 s. 147].

Posledním způsobem je poté získání technologií skrze export vlastních výrobků a služeb, kdy se exportní firma učí těmto technologiím díky kontaktům se zákazníky a konkurenčními dodavateli, kteří nejnovější produkty využívají [4 s. 147].

1.3 Zahraniční obchod a Česká republika

Česká republika (dále jen ČR) jako vyspělá a otevřená ekonomika je zahraničním obchodem velmi ovlivňována. Již od svého vzniku v roce 1918 se tehdejší Československá republika prezentovala jako proexportní země s preferencí spolupráce se zeměmi západní Evropy a se Spojenými státy. Po druhé světové válce obchod, respektive export zaměřený na tuto část světa značně ochabl, jelikož k moci se dostává komunistická strana. Export se tedy začíná orientovat spíše na země tzv. „východního bloku“. V roce 1989, kdy došlo v ČR k přeměně politického systému na demokratický, začala ČR opět navazovat zpřetrhané obchodní vztahy s evropskými zeměmi. Vliv zahraničního obchodu se ještě prohloubil po vstupu ČR do Evropské unie (dále jen EU) v roce 2004, kdy začaly být odstraňovány obchodní bariéry mezi státy unie a Českou republikou. Více o vývoji zahraničního obchodu České republiky v její poválečné historii pojednává následující kapitola.

2 Zahraničně obchodní politika Československa od roku 1945

Československý stát byl již od svého vzniku 28. října 1918 státem s rozvinutou parlamentní demokracií a se strategickou polohou v rámci střední Evropy. V průběhu historie Československa docházelo k několika turbulentním proměnám hospodářství, zahraničního obchodu, ale také společenských podmínek [1 s. 39].

V meziválečném období byla československá ekonomika, podobně jako všechny vyspělé země té doby, zasažena celosvětovou hospodářskou krizí, a to ve 30. letech 20. století. Po této krizi zasáhla tehdejší Československo a jeho hospodářství další událost celosvětového významu, nástup nacistů k moci v sousedním Německu. Politická strana NSDAP a spolkový kancléř Adolf Hitler dosáhl, nátlakem na země západní Evropy, podpisu takzvané Mnichovské dohody, který znamenal konec předválečné první Československé republiky a postoupení československého pohraničního území, tzv. Sudet, Německému státu [5].

Po vyhlášení slovenské nezávislosti byl na českém území vyhlášen Protektorát Čechy a Morava a téměř veškeré výrobní prostředky na území protektorátu byly přeorientovány na válečnou výrobu ve prospěch Třetí Říše [1 s. 39].

Již za Druhé světové války (dále jen 2. sv. v.) docházelo k postupné orientaci československých zájmů na Sovětský svaz, které se po válce velmi zintenzivnily a určovaly politický i ekonomický vývoj až do konce 80. let 20. století [1 s. 39].

2.1 Změny v ekonomice mezi léty 1945 až 1948

V poválečném uspořádání Československé republiky (ČSR) hrál velkou roli Sovětský svaz. Základ politického uspořádání v této době tvořil tzv. Košický vládní program, který byl vydán 5. 4. 1945. Na sepsání tohoto dokumentu se bezpochyby ideově podílelo moskevské vedení Komunistické strany Sovětského svazu. Prezidentem ČSR se stal dr. Edvard Beneš a předsedou vlády byl Zdeněk Fierlinger [5].

Na základě Košického vládního programu probíhala v ČSR od roku 1945 pozemková reforma a prostřednictvím dekretů prezidenta republiky (tzv. Benešových dekretů) byla provedena konfiskace majetku občanům německé i maďarské národnosti, válečným kolaborantům a zrádcům. Na základě dekretů byly v první etapě do roku 1948 znárodněny důležité průmyslové podniky s více než 500 zaměstnanci, dále též pojišťovny a banky a v neposlední řadě také doly. Zkonfiskovány byly i 3 miliony ha půdy, z čehož bylo 1,6 milionu ha půdy zemědělské [1 s. 41]. Mimo již zmíněných konfiskací, od roku 1945 probíhal také někdy násilný, někdy dobrovolný, odsun obyvatel německé národnosti. Organizovaný odsun probíhal mezi léty 1946 až 1948, a to i za cenu vládou předpokládaných hospodářských ztrát. V rámci odsunu opustilo území ČSR na 3 miliony osob německé národnosti [5].

V rámci druhé etapy znárodnování, provedené v únoru 1948, došlo již k praktické likvidaci téměř veškerého soukromého podnikání, ku příkladu živnostníků, drobných podnikatelů či malovýrobců. Tyto podniky byly nahrazeny státními a družstevními podniky [1 s. 41]. Údaje o procentuálním zastoupení jednotlivých výrobních sektorů na tvorbě národního důchodu v průběhu znárodnování jsou uvedeny v následující tabulce Tabulka 2.

Jak bylo již výše zmiňováno, zahraniční obchod ČSR v době první republiky se převážně orientoval na Západ. Zajímavostí je, že tento vývoj zcela neustal ani po 2. sv. v., konkrétně mezi lety 1946 až 1947 bylo se Západem realizováno na 80 % obratu československého zahraničního obchodu, kdežto podíl obchodu se Sovětským svazem (SSSR) dosahoval pouze zhruba 7 % z celkového obratu [5 s. 381].

Tabulka 2: Podíl sektorů na tvorbě národního důchodu v %

Období	Sektor		
	socialistický	malovýrobní	kapitalistický
do února 1948	50,3	25	24,7
po únoru 1948	61,4	25	13,6
v roce 1955	89,5	9,5	1

Zdroj: [1 s. 41]

2.2 Zahraniční obchodní politika ČSR (ČSSR)

Zahraniční obchod byl od roku 1945 řízen ministerstvem zahraničního obchodu, vzniklým na základě dekretu prezidenta republiky č. 1/1945 Sb., a které mělo své zastoupení i v cizině. Ministerstvo řídilo podniky zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství. Pomocným orgánem Ministerstva zahraničního obchodu se stala Československá obchodní komora a od roku 1952 též orgány celní správy. Od roku 1968, kdy došlo k federativnímu uspořádání Československé republiky (ČSSR) bylo toto ministerstvo přejmenováno na Federální ministerstvo zahraničního obchodu (dále jen FMZO) [1 s. 49, 50].

Ministerstvo zahraničního obchodu uplatňovalo v rámci zahraničního obchodu spíše ochranářskou (restriktivní politiku). Tato restriktivní opatření však byla uplatňována nejen proti dovozu zboží do ČSR, ale též proti samotným československým exportérům [1 s. 49].

Po únoru 1948 postupně docházelo k vytvoření státního monopolu v oblasti zahraničního obchodu. Na základě zákona č. 119/1948 Sb. Byly vytvořeny tzv. specializované výsadní společnosti (zpočátku především národní podniky, později výsadní akciové společnosti pro zahraniční obchod), které získaly výhradní právo na provádění zahraničně obchodních operací. V roce 1953 došlo k reorganizaci a výsadní akciové společnosti byly zrušeny a nahrazeny podniky zahraničního obchodu [1 s. 50].

Celkem bylo založeno 27 podniků pro zahraniční obchod, z toho 17 podniků zahraničního obchodu pro vývoz a dovoz zboží (můžeme uvést například Strojexport, Skloexport, Chemapol, Centrotex či Jablonex). Zbýlých 9 podniků sloužilo pro obstarávání služeb (např. Čedok, Čechofrakt, Brněnské vzorkové veletrhy).a dále také Výzkumný ústav zahraničního obchodu [1 s. 50].

V roce 1980 byla upřesněna struktura společností, na které stát prostřednictvím FMZO delegoval oprávnění k zahraničně obchodní činnosti. Jednalo se o podniky zahraničního obchodu, akciové společnosti se sídlem v ČSSR a sdružení. Tyto podniky byly souhrně označovány jako organizace zahraničního obchodu (dále jen OZO).

V roce 1985 byly OZO rozděleny do čtyř skupin organizací. První skupinou byly OZO specializované na vývoz a dovoz dle zboží specializace (Artia, Merkuria, Pragoexport,

Škodaexport, Strojimport). Ve druhé skupině byly zařazeny OZO specializované dle služeb (Inspekta, Tuzex, Incheba), ve třetí skupině se nacházely organizace zastupující zahraniční firmy v ČSSR (Efektim, Media, Phoenix) a ve čtvrté byly jiné organizace provádějící dílčí činnost v zahraničním obchodě (například ČSA, Československá televize, Čedok) [1 s. 51].

Na realizaci zahraničního obchodu, a především na otázce jeho financování, se podílela také Československá obchodní banka, a.s. a Česká státní pojišťovna. Ta byla odpovědná za pojišťování zboží, dopravních prostředků a úvěrů v celé sféře zahraničního obchodu [1 s. 52].

Oddělení tuzemských výrobců a domácího trhu od zahraničí bylo jedním ze základních principů zahraničního obchodu ČSR a ČSSR. Vybudování monopolních státních podniků v rámci jednotlivých výrobních sfér fakticky vyloučilo jakoukoli konkurenci československých podniků na zahraničních trzích. Tato opatření chránila výrobce před otřesy na trzích vyspělých zemí, zároveň však snížila možnost těchto firem vnímat změny na trhu a pružně reagovat na měnící se okolnosti na světových trzích [1 s. 52].

2.3 Podíl zahraničního obchodu na národním hospodářství

Zahraníční obchod ČSR procházel po roce 1945 řadou změn, které se projeví především v komoditní a teritoriální struktuře obchodu, ale též v samotné obchodní politice ČSR, především z důvodu změny orientace na nové trhy [1 s. 62].

Základními ukazateli v centrálně plánované ekonomice ČSR po roce 1948 se staly společenský produkt (dále jen SP), výrobní spotřeba (VS) a národní důchod (ND). V této části je nutné uvést alespoň základní charakteristiky těchto kategorií, neboť se jedná o naprosto odlišné kategorie makroekonomických ukazatelů než je tomu v současnosti [1 s. 62].

Dle Fojtíkové [1 s. 62] „*společenský produkt představoval v peněžním vyjádření souhrn výrobků a výkonů výrobní povahy, tj. výrobních prostředků a spotřebních předmětů vyrobených v odvětvých výrobní sféry za daný rok. Výrobní spotřeba vyjadřovala souhrn výrobních prostředků, které byly spotřebovány při tvorbě SP. Národní důchod zahrnoval*

nově vytvořenou hodnotu ztělesněnou ve všech hmotných statcích, vyrobených ve sledovaném roce v odvětvých výrobní sféry.“

V rámci zapojení ČSR do mezinárodní dělby práce prostřednictvím ZO neustále vzrůstal podíl ZO na národním hospodářství. Až do první poloviny 70. let však ZO zaostával za růstem průmyslové výroby (viz Tabulka 3).

Tabulka 3: Základní ukazatele vývoje čsl. národního hospodářství v letech 1948-1980 v % (při indexu 1948 = 100%)

Ukazatel	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Společenský produkt	126	183	267	319	442	584	702
Národní důchod	121	178	251	277	386	510	611
Průmyslová výroba	132	224	372	480	665	921	1 156
Zemědělská výroba	118	125	136	132	168	182	200
Zahraniční obchod	99	155	261	374	522	943	1 566

Zdroj: [1 s. 64]

ČSR mezi lety 1950 až 1970 neměla nikdy dlouhodobější aktivní nebo naopak pasivní saldo ZO. Můžeme vysledovat trend, který nám říká, že téměř v pravidelných intervalech se v ČSR saldo ZO měnilo (viz Tabulka 4). Podíl vývozu či dovozu na národním důchodu se však v průběhu let neustále zvyšoval, nezávisle na saldu ZO.

Tabulka 4: Podíl ZO na SP a ND v Československu v letech 1950-1970 (v %)

Ukazatel	1950	1955	1960	1965	1970
Podíl obratu ZO na společenském produktu	9,7	11,9	15,5	19,2	22
Podíl dovozu na vytvořeném národním důchodu	8,4	12,5	16,5	24,2	24,5
Přírůstky podílu dovozu na národním důchodu	-	4,1	4	7,7	0,3
Podíl vývozu na užití národního důchodu	9,9	10,7	16,5	22,2	24,8
Přírůstky podílu vývozu na národním důchodu	-	0,8	5,8	5,7	2,6

Zdroj: [1 s. 63]

2.4 Zahraníční obchod ČSR (ČSSR) se socialistickými zeměmi

Hlavní oporou v ZO se socialistickými zeměmi byla Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Jednalo se o mnohostranou ekonomickou organizaci socialistických států. Byla založena v Moskvě, a to 8. ledna 1949 představiteli komunistických a dělnických stran. Zakládajícími státy se staly Bulharská lidová republika (BLR), Maďarská lidová republika (MLR), Československá republika (později ČSSR), Rumunská socialistická republika (RSR), Polská lidová republika (PLR) a Svaz sovětských socialistických republik (SSSR). Cílem RVHP bylo přispět k rychlejší ekonomické integraci a větší spolupráci členských států, urychlení technického a ekonomického pokroku, podpora industrializace méně rozvinutých zemí, růst produktivity práce a v neposlední řadě ke zvyšování životní úrovně obyvatel členských států [5].

Dle Fojtíkové [1 s. 67] „orientace československého vývozu a dovozu na socialistické země umožňovala, podle tehdejších autorů, zmírnit hospodářskou blokádu ze strany vyspělých západních zemí a získat nezbytné zdroje nerostných surovin a materiálů potřebných k výrobě.“

Po vstupu ČSR do RVHP docházelo k nárůstu podílu ZO s členskými státy na celkovém obratu československého ZO. Maxima dosáhl tento podíl v roce 1985, kdy byl podíl na celkovém ZO více než 74 % (viz Tabulka 5). Později, především v důsledku společenských změn docházelo k poklesu podílu na celkovém ZO s těmito zeměmi.

V průběhu zkoumaného období docházelo k postupnému nárůstu obratu ZO Československa, současně však docházelo k deformaci komparativních výhod československé ekonomiky, což způsobovalo neustálou ztrátu konkurenceschopnosti československých výrobků na trzích vyspělých ekonomik [1 s. 80].

Tabulka 5: Podíl obratu socialistických zemí na celkovém zahraničním obchodě ČSSR v letech 1970-1990

Rok	Celkový obrat ZO ČSSR (mil. Kčs fco dod. země)	Obrat RVHP (mil. Kčs fco dod. země)	Podíl obratu RVHP		Podíl ostatních soc. zemí (v %)
			%	z toho SSSR (v %)	
1970	53 910	34 634	64,2	32,5	5,8
1975	97 367	64 285	6,0	32,5	4,6
1980	161 703	105 956	65,5	35,8	4,4
1985	240 141	177 880	74,1	44,8	4,8
1989	432 232	239 918	55,5	30,1	6,1
1990	453 459	199 223	43,9	23,3	6,2

Zdroj: [1 s. 79]

Hlavními vývozními artikly se v československu staly stroje, zařízení a dopravní prostředky, které v roce 1970 představovaly přes 50 % ze všech vývozu. Mezi další důležité komodity exportované z ČSR (ČSSR) byly paliva, minerální suroviny a kovy se zastoupením přes 18 %, dále potraviny (včetně surovin), které se podílely na obratu ZO více než 7 % a v neposlední řadě spotřební zboží s více než 16 % zastoupením [1 s. 82].

V roce 1970 měly mezi hlavními dovozními artikly největší zastoupení stroje a zařízení s třetinovým podílem v rámci ZO. Paliva, minerální suroviny a kovy byly dováženy se zastoupením přes 23 % a potraviny (včetně surovin) dosahovaly objemu přes 24 % z celkového obratu dovozu ze zemí RVHP [1 s. 82].

3 Zahraničně obchodní politika ČSFR a ČR v období ekonomické transformace

Velmi důležitým obdobím pro následný vývoj ekonomiky se stalo období po oddělení ČSSR od SSSR. Fojtíková [1 s. 97] tvrdí, že „pro současný vývoj v zahraničně obchodní oblasti mělo rozhodující význam utváření zahraničně obchodní politiky ČR v období její ekonomické transformace. Zatímco v počátečním období transformace československé ekonomiky docházelo ke změnám celého systému řízení a realizace zahraničního obchodu, později byly tyto systémové změny doprovázeny změnami procesními. Vytvářela se nová struktura obchodních vztahů a měnil se i způsob a rozsah používání jednotlivých nástrojů obchodní politiky.“

3.1 Zahraničně obchodní politika ČSFR mezi lety 1991 až 1992

Přerod v tržní ekonomiku se neuskutečňoval lehce. Jako hlavní cíle byly ustaveny deregulace ekonomických činností, odstranění státního monopolu, privatizace státního majetku a podpora konkurenčního prostředí. ZO Československé federativní republiky (ČSFR) a jeho politika byla určována především novou orientací zahraniční politiky, která se zabírala rozvíjením vztahů především se sousedními státy, širšími dohodami a spoluprací s Evropským společenstvím a prohlubováním vztahů s průmyslově vyspělými státy. Nedílnou součástí ekonomického rozvoje bylo zapojení ČSFR do světové ekonomiky a orientace na nové trhy, které byly dříve opomíjeny, především severní Ameriku a jihovýchodní Asii [1 s. 99].

Řízení zahraničního obchodu spadalo do kompetence Federálního ministerstva zahraničního obchodu (FMZO), reps. Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (které bylo zřízeno 1.1. 1992). Velkou změnou v rámci zahraničně obchodních operací byl zákon č. 113/1990 Sb. O hospodářských stycích se zahraničím. Tento zákon umožnil provádět zahraničně obchodní styky všem československým subjektům, tedy jak právníckým, tak i fyzickým osobám. Podmínkou však byla registrace subjektu a složení speciální kauce, která pro fyzické osoby činila 20 000 Kčs a pro ostatní 100 000 Kčs [1 s. 101].

Obrat ZO ČSFR mezi lety 1990 a 1991 mírně poklesl, v roce 1992 ale opět rostl. Tento růst byl ovšem zapříčiněn zvýšením dovozů v roce 1992. Změnu salda ZO zachycuje Tabulka 6.

Tabulka 6: Zahraniční obchod ČSFR v letech 1991-1992 (v mld. Kčs, v %)

Položka	ZO ČSFR celkem		ZO ČSFR a ES			
	1991	1992	1991	podíl ES	1992	podíl ES
Obrat	442,2	481,4	184,2	41,6	234,9	48,8
Vývoz	233,6	229,4	101,2	43,3	121,1	52,8
Dovoz	208,8	252	83,1	39,8	113,8	45,1
Saldo	24,8	-22,6	18,1		7,3	

Zdroj: [1 s. 105]

3.2 Zahraničně obchodní smlouvy a dohody po roce 1993

Po rozdělení ČSFR na dva samostatné státy, Českou republiku (ČR) a Slovenskou republiku (SR) byla zřízena celní unie mezi těmito dvěma státy. Tato unie byla smluvně zajištěna Smlouvou o vytvoření celní unie mezi ČR a SR, která byla podepsána 29. října 1992. Hlavním cílem této smlouvy bylo dle Sdělení ministerstva zahraničních věcí ČR č. 237/1993 Sb. „zajistit volný pohyb zboží a služeb, integrace ekonomik a hospodářské politiky smluvních stran a zabezpečení příznivých podmínek pro rozvoj obchodu celní unie s třetími státy.“ [1 s. 108]

K výraznému posunu v zahraničním obchodě se státy západní Evropy, které v té době nebyly součástí ES, došlo díky podpisu Dohody o volném obchodu mezi ČSFR a zeměmi Evropského sdružení volného obchodu, která byla podepsána 20. března 1992 v Praze a po rozdělení ČSFR došlo k sukcesi dohody na oba nástupnické státy [6].

Důležitým dokumentem podporující ZO v rámci Evropy byla nová Evropská dohoda o přidružení ČR k Evropskému Společenství (ES), která vešla v platnost k 1. únoru 1995. Touto dohodou se začala tvořit zóna volného obchodu mezi ČR a ES a byl vytvořen právní rámec pro postupnou integraci ČR do ES [7].

4 Zahraničně obchodní politika ČR v letech 1993-2004

Po vzniku samostatné České republiky byly přijaty rozhodující kroky k následnému vývoji ekonomiky ČR, které jsou viditelné dodnes. Vláda se snažila pokračovat ve dříve nastavené politice ČSFR, což dokazuje i Programové prohlášení vlády České republiky z roku 1992 [8], kde stojí, že „dosavadní koncepci proexportní politiky, která byla přijata minulou federální vládou, považuje vláda za správnou a hodlá z ní vycházet i do budoucna.“

Vláda [8] taktéž prosazovala další liberalizaci domácího trhu, především rušení a omezování cel a dovozních kvót - „Pokud jde o exportní schopnost naší ekonomiky, považuje vláda České republiky za rozhodující přizpůsobení se našich firem zahraniční konkurenci. Tohoto momentu však bude dosaženo pouze tehdy, budou-li se naše podniky střetávat s touto konkurencí již na domácím trhu. Vláda bude proto důrazně prosazovat politiku pokračující liberalizace zahraničního obchodu, která je prvořadou podmínkou otevírání se české ekonomiky zahraniční konkurenci. Postupné snižování cel a odstraňování netarifních bariér obchodu, jakož i odbourání dovozní přírážky v dohledné době, budou základem při prosazování této politiky v bezprostředně následujícím období.“

ČR, jako jedna ze zemí bývalého východního bloku, se snažila přeorientovat na zahraniční trhy vyspělých ekonomik. „Vzhledem ke ztrátě značné části východních trhů, ke které došlo rozpadem RVHP a SSSR, jsou naše podniky nuceny přeorientovat své exporty na náročnější západní trhy. Proniknout na tyto trhy vyžaduje nemalé úsilí i určitý čas, i když jsou dosavadní výsledky velkým příslibem.“ [8] České firmy byly nuceny vyrábět své výrobky ve vyšší kvalitě, než tomu bylo před rokem 1989. Ne všechny však tomuto mohli dostát, a tak bylo mnoho firem uvedeno do konkurzu, a mnohdy byly zkupovány zahraničními, převážně německými firmami.

„Ekonomika České republiky se v procesu hospodářské transformace stane skutečně otevřenou ekonomikou, jejíž hospodářský růst bude do značné míry podmíněn právě její exportní výkonností, založenou na dlouhodobých komparativních výhodách naší země.“ [8]

4.1 Komparativní výhody české ekonomiky v první polovině 90. let

Důležitým článkem pro rozvoj ZO v každé zemi je využívání komparativních výhod domácí ekonomiky vůči druhým zemím. Komparativní výhody ČR v období po rozdělení ČSFR můžeme rozdělit na přírodní a ekonomické [1 s. 115].

Mezi přírodní komparativní výhody bylo možno zařadit předně její strategickou tranzitní polohu ve středu Evropy, s velmi dobrým přístupem na okolní trhy. Jako druhou výhodu můžeme uvést bohatý přírodní reliéf a výskyt minerálních pramenů, velmi vhodných pro rozvoj turismu, respektive lázeňství [1 s. 115].

Jako nevýhody můžeme uvést malou geografickou rozlohu, a tedy i nedostatečnou surovinovou základnu. Dále můžeme uvést nízkou míru zemědělské produkce z důvodu mírného klimatu a v neposlední řadě také omezený počet obyvatel, zajišťujících pracovní sílu [1 s. 115].

Mezi ekonomické komparativní výhody ČR v 90. letech můžeme uvést relativně kvalifikovanou pracovní sílu, nízkou úroveň mezd a platů, dále například relativně vysokou úroveň lehké i těžké průmyslové výroby [9]. Nesmíme zapomenout ani na atraktivitu kulturních a architektonických památek v oblasti cestovního ruchu [1 s. 115].

Ke komparativním nevýhodám lze zařadit nedostatek domácího kapitálu, byly nutné velké investice ze zahraničí, především z Německa. Mezi další nevýhody se řadilo technologické zaostávání průmyslové výroby z hlediska rozvoje nových technologií a také nízká adaptabilita domácích ekonomických subjektů [9].

4.2 Obrat ZO ČR se státy EU

V průběhu 90. let v období liberalizace ZO ČR došlo v důsledku podepsání mnoha mezinárodních obchodních smluv, z nichž některé jsou uvedeny v kapitole 3.2, ke zrušení dovozních omezení ze strany ES (EU). U zhruba 80 % všech vývozu z ČR byla plně zrušena dovozní cla do zemí EU, s výjimkou textilu a oceli. Tato opatření vedla k meziročnímu zvýšení obratu ZO s těmito zeměmi o téměř 100 %. Vývoj obratu a obchodní bilance ZO mezi lety 1993 až 2003 je uveden jako Tabulka 7.

Velký podíl na nárůstu obratu ZO v ČR měla především liberalizace trhu s odstraněním státního monopolu, jak je již zmiňováno v kapitole 3.1. Namísto přibližně 70 státních organizací s oprávněním obchodovat se zahraničím vzniklo do roku 1997 cca 40 tisíc registrovaných firem zabývajících se exportem a téměř 62 tisíc firem, které zboží importovali do ČR [10 s. 11].

Tabulka 7: Zahraniční obchod ČR se zeměmi EU-15 v letech 1993-2003

Rok	Obrat ZO ČR celkem (mld. Kč)	Importy z EU (mil. Kč)	Exporty do EU (mil. Kč)	Obchodní bilance s EU (mil. Kč)	Obrat ZO ČR s EU	
					mld. Kč	%
1993	847,7	239 305,0	222 290,0	-17 015,0	461,6	54,5
1994	957,2	296 662,0	269 209,0	-27 453,0	545,9	59,1
1995	1 231,9	405 929,0	342 653,0	-63 276,0	748,6	60,8
1996	1 356,4	471 068,0	352 489,0	-118 579,0	823,6	60,7
1997	1 569,0	531 485,0	423 939,0	-107 546,0	955,4	60,9
1998	1 748,7	580 559,0	533 800,0	-46 759,0	1 114,4	63,7
1999	1 881,9	624 970,0	628 970,0	3 944,0	1 253,9	66,6
2000	2 363,0	770 507,0	768 746,0	-1 761,0	1 539,3	65,1
2001	2 653,7	868 294,0	875 729,0	7 435,0	1 744,0	65,7
2002	2 580,5	798 115,0	858 345,0	60 230,0	1 656,5	64,2
2003	2 811,7	853,6	957 436,0	103 867,0	1 811,0	64,4

Zdroj: [1 s. 132]

4.3 Komoditní struktura ZO ČR mezi lety 1993 až 1999

V důsledku restrukturalizace české ekonomiky a pro zvýšení její výrobkové konkurenceschopnosti na vyspělých trzích byl velmi pozitivním jevem růst objemů dovážených moderních strojů a dopravních prostředků, jak ukazuje Tabulka 8. Zboží a výrobky v této kategorii byly určeny jak pro výrobní sféru, tak i pro osobní spotřebu, kdy díky liberalizaci českého trhu docházelo k většímu přílivu tohoto zboží, i díky velké

poptávce na straně odběratelů. Druhou nejobtější skupinou dovozu bylo průmyslové zboží, které taktéž pomohlo k růstu vývoje českého průmyslu.

Tabulka 8: Vývoj komoditní struktury dovozu ČR 1993 - 1999 (v %)

Zbožové skupiny SITC	1993	1995		1998		1999	
	Podíl	Podíl	Změna	Podíl	Změna	Podíl	Změna
Dovoz celkem (0-9)	100,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
0 Potraviny a živá zvířata	6,3	5,5	-0,8	5,0	-0,5	4,6	-0,4
1 nápoje a tabák	1,1	0,8	-0,3	0,9	0,1	0,8	-0,1
2 Suroviny nepoživatelné (bez paliv)	5,0	4,5	-0,5	3,9	-0,6	3,1	-0,8
3 Minerální paliva a mazadla	11,1	7,8	-3,3	6,5	-1,3	6,5	0,0
4 Živočišné a rostlinné oleje a tuky	0,4	0,3	-0,1	0,3	0,0	0,3	0,0
5 Chemikálie	12,1	11,8	-0,3	11,9	0,1	12,0	0,1
6 Průmyslové zboží tříděné podle druhu materiálu	15,9	20,3	4,4	20,9	0,6	20,6	-0,3
7 Stroje a dopravní prostředky	36,1	37,1	1,0	39,4	2,3	40,4	1,0
8 Různé průmyslové výrobky	11,7	11,8	0,1	11,1	-0,7	11,7	0,6
9 Nespecifikováno	0,3	0,1	-0,2	0,1	0,0	0,0	-0,1

Zdroj: [10 s. 27]

K charakterizaci komoditní struktury je v této práci využíváno rozdělení komodit dle standardní mezinárodní obchodní klasifikace SITC. V současné době se využívá čtvrtá revize, která má 10 kategorií (tříd) , 67 skupin, 262 podskupin a 3993 položek [2 s. 67].

Pokud bychom importované zboží roztrídili dle způsobu jeho užití, poté dojdeme k závěru že ke konci 90. let bylo přes 40 % veškerého dovezeného zboží určeno k další průmyslové výrobě. Jedná se o zboží kategorií 2, 3, 4, 5 a 6, dle zbožových skupin SITC [10 s. 28].

V průběhu 90. let docházelo ale také k růstu zboží určeného převážně pro osobní spotřebu, kdy tento podíl dosáhl v roce 1999 přes 23 %. Toto zboží patří do zbožových skupin 0, 1 a 8. Podíl zboží určeného převážně pro investiční účely, tedy především dovozům ze zbožové skupiny 7, dosahoval v roce 1999 přes 33 % [10 s. 28].

V období 90. let docházelo ke zvyšování podílu exportu strojů a dopravních prostředků ze skupiny 7, a to velmi výrazně. Od roku 1993 do roku 1999 se jejich podíl zvýšil o 15,6 procentních bodů z téměř 28 % až na více než 43 % podíl, viz Tabulka 9. Tato průmyslová oblast, vykazující se především velkým podílem vysoce kvalifikované pracovní síly a podílející se velkou měrou na vývoji nových technologií velmi ovlivňovala vývoj a kvalitu celé české ekonomiky.

Dalšími důležitými skupinami zboží, které ČR v této době exportovala, a z velké části exportuje dodnes, je zboží ze zbožových skupin 5 a 6. V těchto skupinách je zahrnuto rozmanité množství výrobků, od textilií, přes dlažební kostky až po ocelářské produkty, které se však vyznačují tím, že jsou povětšinou určeny k dalšímu zpracování.

V neposlední řadě je nutné uvést zboží a výrobky z kategorie 8, tedy různé průmyslové výrobky, které lze ve většině případů označit jako spotřební zboží. Tato kategorie, představovaná například obuví, textilním zbožím, oděvnictvím, či například výrobky dřevozpracujícího a polygrafického průmyslu, vykazovala v celém sledovaném období od roku 1993 až do roku 1999 pozvolný, avšak neustálý růst v exportním podílu v porovnání s rokem výchozím.

Tabulka 9: Vývoj komoditní struktury vývozu ČR 1993 - 1999 (v %)

Zbožové skupiny SITC	1993	1995		1998		1999	
	Podíl	Podíl	Změna	Podíl	Změna	Podíl	Změna
Vývoz celkem (0-9)	100,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0
0 Potraviny a živá zvířata	6,5	4,8	-1,7	3,3	-1,5	2,8	-0,5
1 nápoje a tabák	1,2	0,8	-0,4	1,1	0,3	0,8	-0,3
2 Suroviny nepoživatelné (bez paliv)	6,1	5,2	-0,9	3,5	-1,7	3,7	0,2
3 Minerální paliva a mazadla	6,2	4,3	-1,9	3,2	-1,1	2,8	-0,4
4 Živočišné a rostlinné oleje a tuky	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,1	-0,1
5 Chemikálie	9,5	9,3	-0,2	7,7	-1,6	7,2	-0,5
6 Průmyslové zboží tříděné podle druhu materiálu	29,9	32,2	2,3	26,5	-5,7	25,6	-0,9
7 Stroje a dopravní prostředky	27,6	30,4	2,8	41,3	10,9	43,2	1,9
8 Různé průmyslové výrobky	12,7	12,8	0,1	13,2	0,4	13,7	0,5
9 Nespecifikováno	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0

Zdroj: [10 s. 25]

5 Důsledky vstupu ČR do EU

Od 1. května 2004 se Česká republika stala členem EU, když začala platit smlouva o přistoupení ČR k EU, podepsaná 16. dubna 2003 v Aténách. Současně se vstupem do Unie začala ČR uplatňovat takzvanou Společnou obchodní politiku (SOP) EU. Tato dohoda je pro ČR nesmírně důležitá, neboť přes 80 % obratu ZO ČR je díky volné výměně zboží se státy EU, a především se sousedními státy, které se na celkovém obratu ZO podílí 46,5 % [1 s. 147].

Před samotným vstupem do EU musela ČR splnit několik podmínek EU, která jsou známa jako tzv. Kodaňská kritéria. Tato kritéria můžeme rozdělit na čtyři základní části. Jedná se o politická a ekonomická kritéria, schopnost převzít závazky vyplývající z členství a schopnost administrativy [11 s. 9, 10].

Plchová [11 s. 10] kritéria popisuje takto:

„Politická kritéria – země ucházející se o vstup musí být právním státem, tj. garantovat úlohu práva, mít stabilní instituce, dodržovat lidská práva a práva menšin.

Ekonomická kritéria – země ucházející se o vstup musí mít fungující trh a být schopna vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami působícími uvnitř EU.

Schopnost převzít závazky vyplývající z členství – země ucházející se o vstup musí být schopna převzít do své legislativy závazky spojené s fungováním vnitřního trhu, hospodářské soutěže, strukturální politiky, hospodářské a sociální soudržnosti, vnější politiky

Schopnost administrativy – země ucházející se o vstup musí disponovat výkonným systémem veřejné správy i výkonným soudním systémem k efektivní praktické aplikaci právního řádu Evropské unie“

5.1 Společná obchodní politika EU

SOP (v originále Common Commercial Policy) jsou základním nástrojem pro členské státy EU pro liberalizaci světového obchodu a soubor opatření uplatňovaných vůči třetím

zemím. MPO [12] tvrdí, že „podle článku 207 Smlouvy o fungování Evropské Unie (tzv. Lisabonská smlouva), bývalý čl. 133 Smlouvy o založení Evropského společenství, je společná obchodní politika ve výlučné pravomoci Společenství a zakládá se na jednotných principech, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání preferenčních obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a službami, obchodní aspekty duševního vlastnictví, přímé zahraniční investice, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování.“

Rozhodujícím orgánem, který řídí a provádí SOP, je Rada EU. Ta rozhoduje na základě návrhů předložených Evropskou komisí. „Tvorba a provádění obchodní politiky se v EU uskutečňuje efektivním a transparentním způsobem, zainteresováni jsou také představitelé zájmových skupin a občanské společnosti vč. představitelů průmyslu, sociálních partnerů, odborových svazů a nevládních organizací, a to např. formou plenárních setkání, specializovaných pracovních skupin i jednání ad hoc.“ [13]

5.2 Proexportní politika a význam exportu pro ČR

Pro ČR, kterou můžeme vnímat jako malou otevřenou ekonomiku je zahraniční obchod velmi významný. Proexportní politika země podporuje její ekonomický růst. Fojtíková [1 s. 165] tvrdí, že „pokud hodnota vyvezeného zboží nebo služeb je vyšší než hodnota dovezená, tvoří tento rozdíl přebytek obchodní bilance a přispívá k růstu hrubého domácího produktu země.“

Jak dokládá Tabulka 10, obrat ZO ČR ve zkoumaném období, s výjimkou roku 2009, neustále roste. Tento pozitivní vývoj potvrzuje vývoj obchodní bilance ČR, která je od roku 2005 kladná, což značí, že obchodní politika ČR je úspěšná.

Zajímavý z našeho pohledu je rok 2009, kdy došlo ke světové ekonomické krizi. V tomto roce došlo meziročně k poklesu obratu o více než 750 miliard korun. Důležité pro českou ekonomiku ale bylo, že pokles vývozu z ČR nebyl tak výrazný jako pokles dovozu. Výsledkem tohoto jevu bylo meziroční skokové zvýšení aktivního salda ZO ČR o více než 80 miliard Kč.

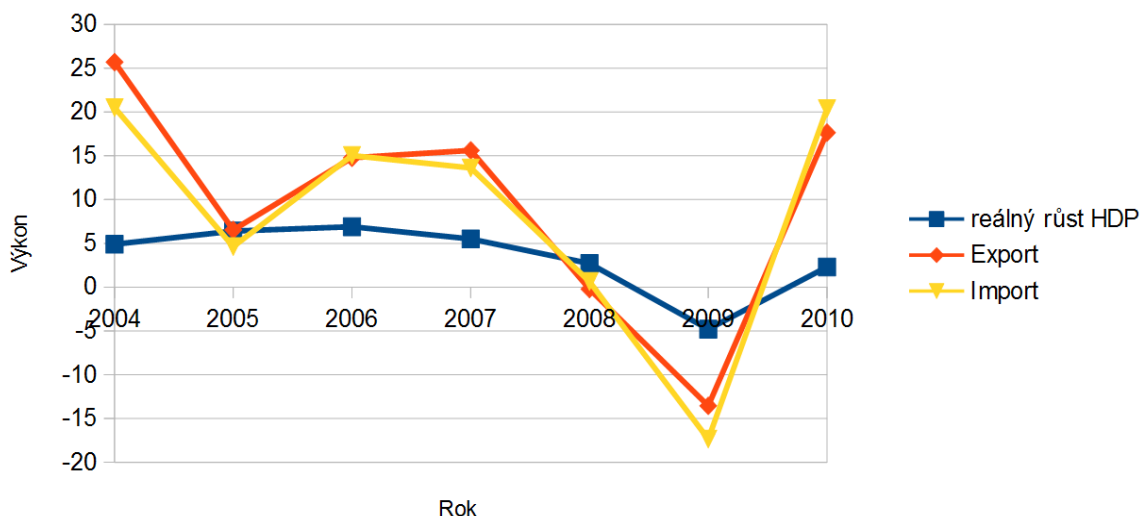
Tabulka 10: Hlavní makroekonomické ukazatele ZO ČR v letech 2004 – 2010 v mil. Kč

Rok	Obrat	Export	Import	Bilance
2004	3 471 752	1 722 657	1 749 095	-26 438
2005	3 698 548	1 868 586	1 829 962	38 624
2006	4 249 385	2 144 573	2 104 812	39 761
2007	4 870 553	2 479 234	2 391 319	87 915
2008	4 880 225	2 473 736	2 406 489	67 247
2009	4 127 659	2 138 623	1 989 036	149 587
2010	4 910 252	2 515 939	2 394 313	121 626

Zdroj: [14]

Pro lepší představu je tempo růstu exportu a importu zachyceno na grafu Ilustrace 1 v porovnání s reálným růstem HDP v období od vstupu ČR do EU až do roku 2010. Obrovský růst importu i exportu v roce 2004 byl, jak již bylo zmíněno, zapříčiněn otevřením evropských trhů členských zemí Unie. V následujícím roce tempo růstu pokleslo přibližně na tempo reálného růstu HDP. V dalších dvou letech ale import i export ČR opět prudce roste, meziročně okolo 15 %, naopak HDP roste pomaleji, i když v roce 2006 česká ekonomika posiluje o neuvěřitelných 6,9 procenta. Takovému růstu se již české HDP do roku 2010 ani nepřiblíží, do krize v roce 2009 postupně růst zpomaluje a v již zmíněném roce 2009 je růst, jako ve většině vyspělých zemí, značně záporný. V roce 2010 je ale již růst HDP opět kladný.

Tempo růstu českého exportu a importu od roku 2005 přibližně kopíruje tvar růstu HDP, pouze s většími výkyvy ve svém růstu. Například v roce 2009 dochází k propadu exportu o více než 13 % a importu o více než 17 %. Hned v následujícím roce ovšem dochází k obrovskému růstu u exportu o téměř 18 % a u importu o více než 20 %.

Ilustrace 1: Graf tempa růstu HDP, exportu a importu v letech 2004-2010

Zdroj: Vlastní tvorba dle [15], Tabulka 10

V současné době je vypracována Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020. Toto usnesení, schválené Vládou České republiky dne 14. 3. 2012, vychází ze stavu české ekonomiky v současné době a situace na světových trzích. V rámci Exportní strategie jsou definovány tři základní pilíře, a to zpravodajství pro export, rozvoj exportu a podpora obchodních příležitostí. Cílem těchto pilířů je restrukturalizace a zefektivnění podpory exportu a jako hlavní vize je deklarováno, aby se ČR stala do roku 2020 jednou z dvaceti nejkonkurenceschopnějších zemí světa [16].

V rámci podpory exportu a importu v ČR působí několik organizací a agentur. Jednou z nejdůležitějších agentur je CzechTrade. Jedná se o proexportní agenturu Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (dále jen MPO). Tato agentura byla zřízena s cílem rozvíjet mezinárodní obchod a spolupráci mezi zahraničními a českými subjekty. Tato agentura disponuje sítí zahraničních kanceláří ve více než 40 zemích světa, díky kterým dokáže efektivně radit českým exportérům při volení exportní strategie. V rámci svého působení nabízí rozsáhlé odborné znalosti a zkušenosti, díky čemuž je schopná ušetřit českým exportérům významné množství času a nákladů, spojených s minimalizací rizik [17].

Další agenturou spadající pod MPO je Agentura pro podporu podnikání a investic Czech Invest. Tato příspěvková organizace „posiluje konkurenceschopnost české ekonomiky

prostřednictvím podpory malých a středních podnikatelů, podnikatelské infrastruktury, inovací a získáváním zahraničních investic z oblasti výroby, strategických služeb a technologických center.“ [18] CzechInvest nabízí informace o možnostech podpory pro malé a střední podnikatele, podporu subdodavatelů – správa databáze českých dodavatelských firem, zprostředkování státní investiční podpory či například pomoc při realizaci investičních projektů. Již od svého založení v roce 2004 působí ve všech třinácti krajských městech.

Nedílnou součástí státní podpory exportu musíme uvést Českou exportní banku, a.s. (dále jen ČEB). ČEB je připravena poskytnout exportérovi financování vývozu pro komplexní pokrytí potřeb exportéra. Zaměřuje se jak na podporu velkých firem a financování jejich zahraničních projektů, tak také i na malé a střední podniky [19].

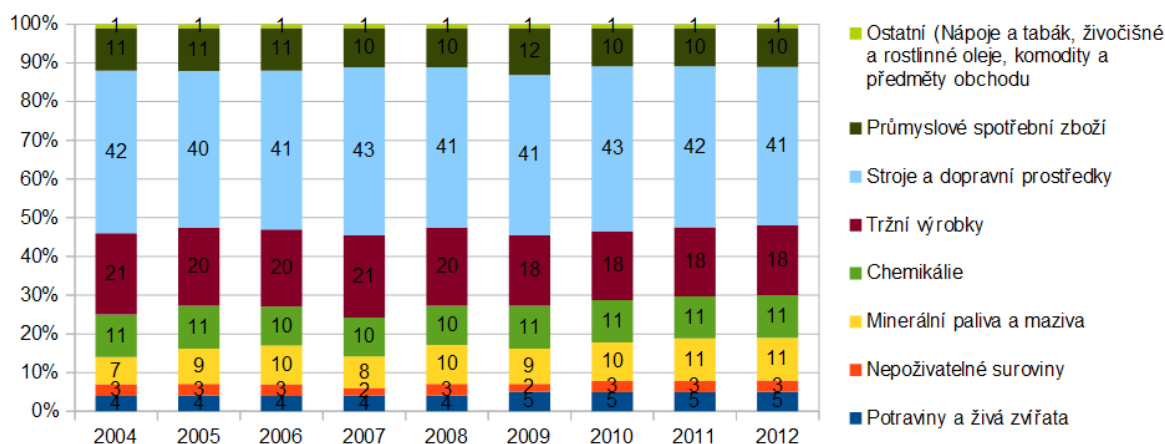
V rámci ochrany českých exportních společností je důležitá činnost Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a.s. (dále jen EGAP). Jedná se o *„úvěrovou pojišťovnu se zaměřením na tržně nepojistitelná politická a komerční rizika spojená s financováním vývozu zboží, služeb a investic z České republiky. Svým klientům poskytuje především pojištění bankovních úvěrů se splatností delší než 2 roky na financování vývozu velkých energetických, strojních a technologických zařízení, investičních celků, dopravních staveb a investic, a to především do zemí, kde politické, ekonomické a právní prostředí přináší větší míru nejistoty a vyšší riziko nezaplacení na straně kupujících.“* [20] Úzce spolupracuje s ČEB při uskutečňování exportu poskytováním garančních záruk za rizika spojená s exportem.

5.3 Komoditní struktura exportu a importu po vstupu ČR do EU

V rámci přijetí ČR do EU v roce 2004 docházelo k mírným i větším změnám v komoditní struktuře exportu a importu do, a z ČR. Nejdříve by autor rád analyzoval komoditní strukturu dovozu do ČR. Pro lepší přehlednost je přiložen graf Ilustrace 2, kde jsou přehledně znázorněny veškeré změny.

Z přiloženého grafu vyplývá, že z dlouhodobého hlediska je komoditní struktura importu stabilní, pouze s malými meziročními výkyvy. Hlavní složkou dovozu je již tradičně import strojů a dopravních prostředků SITC 7, v rámci zkoumaného období tvořily

v průměru 41,56 %. Druhou nejdůležitější složkou dovozu je kategorie tržních výrobků SITC 6 s průměrným zastoupením přes 19 %. Na začátku zkoumaného období byl tento podíl nadprůměrný, avšak v roce 2009 došlo ke snížení poměru tohoto zboží o 2 p.b. a do roku 2012 tato hodnota nevzrostla.

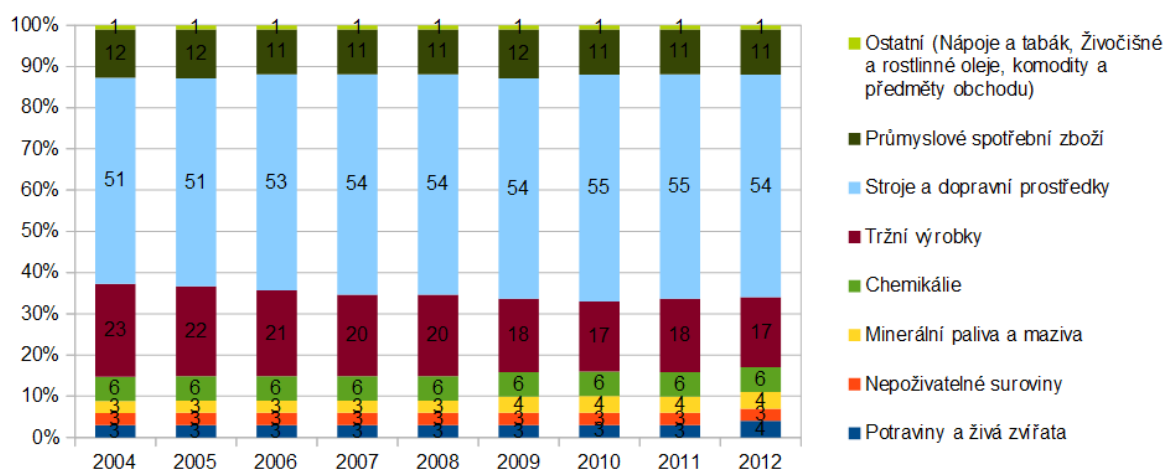
Ilustrace 2: Změny ve struktuře importovaného zboží do ČR (běžné ceny, v %)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [21 s. 37]

Největší nárůst ve zkoumaném období 2004 až 2012 je možné pozorovat u kategorie Minerální paliva a maziva SITC 3. Od roku 2004 do roku 2012 došlo k nárůstu u těchto komodit o 4 p.b. Tato skutečnost má několik vysvětlení. Prvním z nich je nárůst počtu osobních a nákladních automobilů, jakožto i jiných dopravních prostředků a strojů s pohonem na minerální paliva a v důsledku růstu ekonomiky i vyšší spotřeba těchto komodit. Nezanedbatelnou složkou této skutečnosti je však také růst cen ropy na světových trzích v tomto období a následném promítnutí těchto cen na strukturu dovozu.

V případě českého exportu jsou již změny o něco výraznější. Pro lepší přehled je opět vše uspořádáno do přehledného grafu Ilustrace 3. Na první pohled je opět patrné, že nejvýznamnější složkou, tak jako u importu, je vývoz strojů a dopravních prostředků SITC 7. Tato kategorie již od devadesátých let s minimálními výkyvy neustále zvyšuje svůj podíl v rámci exportovaného zboží. V roce 2012 přišel mírný pokles, avšak stále tato třída tvoří více než 50 % veškerého exportovaného zboží z ČR. Jako hlavní představitele těchto exportérů je možné uvést firmy jako Škoda Auto, a.s., Škoda Transportation, a.s., Toyota Peugeot Citroën Automobile Czech (zkráceně TPCA), ČGS Holding, Bosch Diesel, s.r.o.,

MITAS, a.s., ale také Foxconn CZ, s.r.o., Siemens, s.r.o. či Panasonic AVC Networks Czech, s.r.o., které do této třídy také spadají.

Ilustrace 3: Změny ve struktuře exportovaného zboží z ČR (běžné ceny, v %)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [21 s. 38]

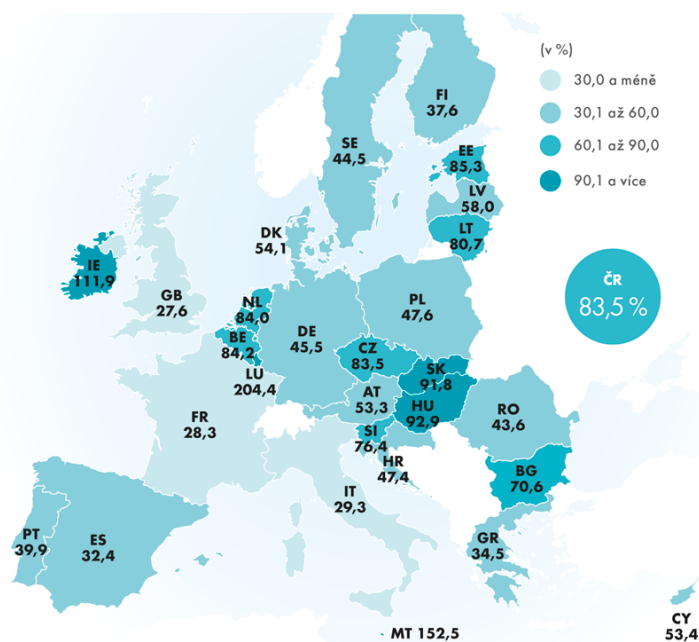
Druhou nejvýznamnější třídou jsou poté tržní výrobky třídy SITC 6. V roce 2012 byla tato kategorie výrobků zastoupena 17 % podílem na exportovaném zboží, nutno ovšem podotknout, že ve srovnání s rokem 2004 ztratila na tomto podílu závratných 6 p.b. Mezi hlavní exportéry v tomto odvětví je možné uvést ArcelorMittal Ostrava, a.s., Juta, a.s. či například část společnosti Agrofert, a.s.

Ve zkoumaném období je patrný růst již pouze u tříd SITC 0 (Potraviny a živá zvířata) a SITC 3 (Minerální paliva a maziva), avšak u obou pouze o 1 p.b. V rámci těchto kategorií je za největší exportér možné považovat firmy jako je RWE Supply & Trading CZ, Unipetrol, a.s., OKD, a.s., ČEZ, a.s. nebo již zmiňovaný Agrofert, a.s.

6 Zahraniční obchod ČR v letech 2010 – 2016

Jak již bylo uváděno v předchozích kapitolách, Česká republika je považována za otevřenou ekonomiku. Pro toto tvrzení můžeme využít rozdílné způsoby měření. Autor využil metodiku poměru vývozu zboží a služeb k HDP. Pro příklad je možné uvést poměr otevřenosti ekonomiky v letech 2012 a 2014. Při pohledu na rok 2012 dle dat Českého statistického úřadu (dále jen ČSU) dosáhl poměr exportu zboží k HDP ČR 66,3 % a poměr importu zboží k HDP 62,5 %. Dle těchto hodnot se ekonomika ČR řadila na páté až šesté místo dle míry otevřenosti ekonomiky v rámci celé EU [21 s. 8].

Za první tři čtvrtletí roku 2014 dosahoval poměr českého exportu zboží a služeb vůči HDP již 83,5 %. V rámci EU dosahovala česká ekonomika téměř dvojnásobné otevřenosti (průměr celé EU byl 42,9 %), avšak v žebříčku zemí se propadla na deváté místo. Před ČR byly především ostatní malé země EU, v popředí s Lucemburskem, orientovaným na finanční služby, tak také podobné ekonomiky jako je Maďarsko či například Slovensko. Pro lepší ilustraci míry otevřenosti ekonomik EU je přiložena Ilustrace 4 [22].

Ilustrace 4: Míra otevřenosti ekonomik EU v poměru exportu zboží a služeb ku HDP v roce 2015

Zdroj: [22]

Dalším měřítkem, které je možné využít k měření otevřenosti ekonomiky, je podíl vývozu a dovozu zboží na produkci celé ekonomiky. V případě roku 2011 dle dat ČSU dosáhl podíl exportu zboží na produkci české ekonomiky na více než 24 % a podíl dovozu na více než 23 %. Z tohoto hlediska se ČR řadila na devátou pozici v tomto žebříčku v rámci EU [21 s. 8].

Pro českou ekonomiku je její otevřenost jeden z klíčových faktorů. Je však důležité si uvědomit, že v období ekonomického růstu je otevřenost ekonomiky předností, jelikož roste domácím firmám odbyt na zahraničních trzích. Avšak v období recese je toto rázem velká nevýhoda. Pokud klesá odbyt v zahraničí, tuzemští výrobci nemají kam vyvážet své výrobky a relativně malý tuzemský trh není schopen absorbovat takové množství zboží [22].

Dle těchto ukazatelů je jasné, že výkonost české ekonomiky závisí na faktu, zda se daří prodávat tuzemské zboží do zahraničí. Z důvodu malých zásob nerostných surovin k tomuto však dochází využíváním surovin, polotovarů nebo hotových produktů importovaných ze zahraničí, zpracováním v tuzemských firmách a jejich následném exportu na zahraniční trhy. Díky tomuto faktu je však export ČR velmi silně provázán s hodnotou importu, a tedy že výkonost české ekonomiky závisí jak na exportu, tak i na importu.

Tempo růstu zahraničního obchodu v letech 2010 až 2014, jak již bylo řečeno, bylo velmi poznamenáno ekonomickou recesí v roce 2009. V důsledku ekonomické krize došlo k propadu poptávky na zahraničních trzích. V tomto roce došlo také k poklesu zahraničních investic v ČR z důvodu negativního výhledu na vývoj ekonomiky a celkovému poklesu investičních dovozů. Současně s tímto došlo po osmi letech k oslabení koruny jak vůči dolaru, tak i euru, a následnému zdražení cen importovaného zboží, což vedlo k propadu hodnoty dovozu o více než tři p.b. více než hodnoty vývozu. Nutno poznamenat, že také došlo ke skokovému zlevnění cen ropy na komoditním trhu, což se opět promítlo v nižší hodnotě dováženého zboží [21 s. 13].

Všechna data zde využitá vycházejí ze statistiky zahraničního obchodu podle pohybu zboží (přeshraniční pojetí) a všechny údaje z let 2010 až 2015 jsou definitivní. Údaje k roku 2016 jsou poté pouze předběžné.

6.1 Zahraniční obchod ČR v roce 2010

Po propadu v roce 2009 je ZO ČR v roce 2010 opět na vzestupu. Jak již bylo popsáno na grafu Ilustrace 1, meziroční růst obrátu dosáhl na více než 18 %, ovšem pokud by byl tento stav porovnán s rokem 2008, růst by dosáhl pouze na 2,8 % [21 s. 13]. Hodnota obrátu v tomto roce dosáhla 4910,25 mld. Kč a export převažoval nad importem se saldem 121,62 mld. Kč, oboje viz Tabulka 10.

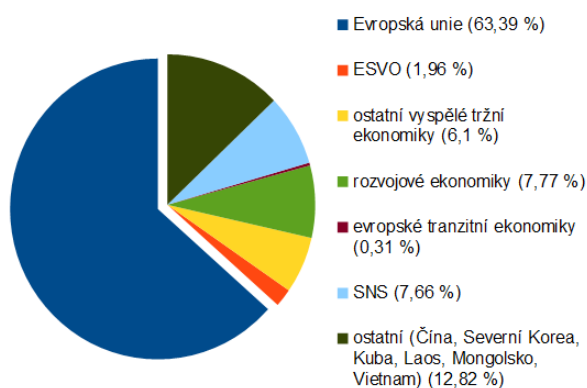
Import v tomto roce dosáhl meziročního růstu více než 21 % až na hodnotu 2394,31 mld. Kč a ve srovnání s rokem 2004, kdy ČR vstoupila do EU, jeho hodnota vzrostla o téměř 38 %. Export meziročně vzrostl o více než 18 % a jeho hodnota činila 2515,93 mld. Kč. Pokud bychom opět porovnávali rok 2010 s rokem vstupu ČR do EU, zjistíme, že se jeho hodnota zvýšila o 47 %.

V rámci teritoriálního rozdělení ZO ČR byl v roce 2010 nárůst exportu i importu do všech teritoriálních oblastí. V rámci EU vzrostl import zboží do ČR o více než 15 % a export zboží z ČR o více než 17 %. Při přepočtu na peníze to znamená růst exportu do států EU o 314,4 mld Kč a v případě importu z EU o 222,4 mld Kč. Saldo ZO v rámci obchodu se státy s EU poté dosáhlo přebytku 598,5 mld Kč, což znamená meziroční přírůstek o 142,6 mld. Kč [23 s. 4].

V roce 2010 ovšem procentuální zastupení exportu se státy EU v rámci ZO ČR oslabilo na úkor států Evropského společenství volného obchodu (dále jen ESVO), států Společenství nezávislých států (SNS) a ostatních vyspělých tržních ekonomik. V teritoriální struktuře dovozu klesl podíl států EU na úkor států SNS a ostatních rozvojových ekonomik. V obou případech ovšem zůstala EU hlavním partnerem ČR viz grafy Ilustrace 6 a Ilustrace 5 [23 s. 5].

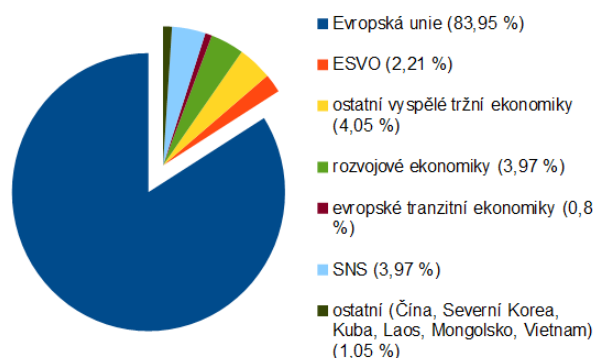
V rámci detailnější analýzy teritoriální struktury exportu a importu a její převedení na jednotlivé státy je poté zjevné, že většina českého exportu (75 %) je realizována v rámci

deseti zemí, z nichž devět je členy EU. Hlavním partnerem je z tohoto pohledu Německo, kam směřoval vývoz v hodnotě více než 800 mld. Kč. Následuje poté Slovensko (217 mld. Kč), Polsko (154 mld. Kč), Francie (135 mld. Kč), Spojené Království (124 mld. Kč), Rakousko (119 mld. Kč), Itálie (112 mld. Kč), Nizozemsko (93 mld. Kč) a teprve na devátém místě se nachází první stát mimo EU, a to Ruská federace (67 mld. Kč) [23 s. 22].

Ilustrace 5: Teritoriální struktura importu v roce 2010

Zdroj: Vlastní tvorba dle [23 s. 19]

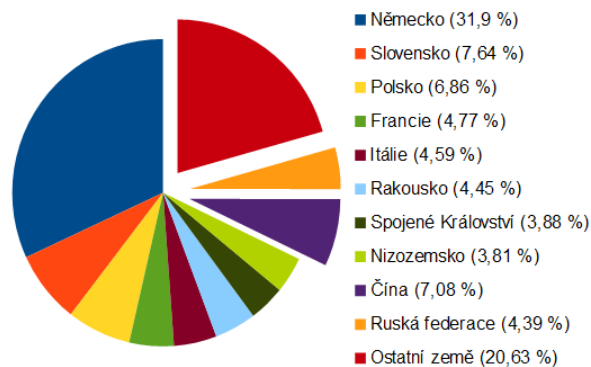

Ilustrace 6: Teritoriální struktura exportu v roce 2010

Zdroj: Vlastní tvorba dle [23 s. 19]

Z hlediska importu je situace podobná, prvních deset největších imporérů do ČR tvoří 71 % celého importu. I v tomto případě najdeme na prvním místě Německo (613 mld. Kč). Na druhém místě se již ovšem nachází Čína (295 mld. Kč), poté Polsko (154 mld. Kč), Ruská federace (130 mld. Kč), Slovensko (125 mld. Kč), Itálie (94 mld. Kč), Rakousko (81 mld. Kč), Francie (79 mld. Kč) a Nizozemsko (77 mld. Kč) [23 s. 22].

Pokud budeme porovnávat celkový obrát zahraničního obchodu dle hlavních obchodních partnerů, je vypovídající Ilustrace 7. Z deseti hlavních obchodních partnerů je osm z nich státy EU.

Ilustrace 7: Hlavní zahraničněobchodní partneři ČR v roce 2010

Zdroj: Vlastní tvorba dle [23 s. 22]

Z hlediska zbožové struktury exportu je oproti roku 2009 nárůst ve všech třídách SITC. Nejvyšší růst zaznamenala třída SITC 7 stroje a dopravní prostředky, a to o více než 180 mld. Kč. Druhý nejvyšší nárůst zaznamenala třída SITC 6, celkem o 47 mld. Kč, následována třídou SITC 8 (více než 26 mld. Kč), třídou 5 (téměř 20 mld. Kč).

V rámci zbožové struktury importu je opět patrný nárůstek téměř ve všech třídách SITC, tedy kromě třídy SITC 4, kde byl zaznamenán pokles o 1,5 mld. Kč. Hlavním zbožím importovaného do ČR bylo zboží třídy SITC 7, s nárůstem o více než 85 mld. Kč, následováno třídou SITC 6 s nárůstem přes 59 mld. Kč. Velký nárůst byl zaznamenán i ve třídě SITC 5, o více než 29 mld. Kč. Zbožová struktura ZO se státy EU je přehledně popsána jako Tabulka 11.

Nejdůležitější položkou v rámci českého vývozu a hlavním článkem přebytku obchodní bilance byla v roce 2010 silniční vozidla (SITC 78) a z nich osobní automobily a díly a příslušenství motorových vozidel (SITC 781 a 784). Silniční vozidla tvořila, i přes meziroční pokles o 0,1 p.b., více než 17 % celkového exportu ČR, z toho osobní automobily zastávaly 9,5 % (meziroční přírůstek o 0,2 p.b) a díly a příslušenství motorových vozidel 6,8 %. V tomto roce došlo k meziročnímu růstu exportu osobních automobilů o téměř 20 % a dílů a příslušenství motorových vozidel o více než 17 %. Přepočteno na celkové kladné saldo ZO se podskupinou SITC 781 dosáhl růst

38,3 mld. Kč na celkových 191,8 mld. Kč, z čehož na státy EU připadá 169,3 mld. Kč. Z této hodnoty připadlo 39,2 mld. Kč pouze na Německo (s meziročním poklesem o 8,2 mld. Kč) [23 s. 7].

Tabulka 11: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2009 a 2010 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhleno

Třída SITC	Import		Export	
	2009	2010	2009	2010
0 potraviny a živá zvířata	91,6	96,0	68,0	69,5
1 nápoje a tabák	11,6	12,1	14,7	15,5
2 suroviny nepoživatelné	26,8	33,4	51,9	68,1
3 minerální paliva a maziva	62,4	70,9	74,7	89,7
4 živočišné a rostlinné oleje	5,3	3,7	2,9	4,6
5 chemické výrobky	190,3	219,3	106,9	127,2
6 polotovary a materiály	296,6	355,9	316,2	363,8
7 stroje a dopravní prostředky	501,6	587,0	963,6	1 147,9
8 průmyslové spotřební zboží	140,5	147,6	211,1	237,5
9 komodity netříděné	1,0	1,7	1,7	2,6

Zdroj: Vlastní tvorba dle [23 s. 32, 34]

Největší záporné saldo vykazovala skupina SITC 33 (ropa, ropné produkty a příbuzné materiály), a to v hodnotě 96,8 mld. Kč, následována skupinou SITC 34 (topné plyny, zemní i průmyslově vyráběné) se schodkem v hodnotě 63,9 mld. Kč, skupinou SITC 68 (neželezné kovy) v hodnotě 40,1 mld. Kč a SITC 54 (léčiva a farmaceutické výrobky) se schodkem 40,3 mld. Kč [23 s. 7].

6.2 Zahraníční obchod ČR v roce 2011

Po prudkém růstu ZO ČR v roce 2010 pokračoval intenzivní růst také v roce 2011. Meziroční přírůstek obrátu ZO v roce 2011 činil skvělých 12,6 %, což v nominální hodnotě znamenalo přírůstek o 621,9 mld. Kč. Zároveň s růstem obrátu rostlo též i saldo ZO,

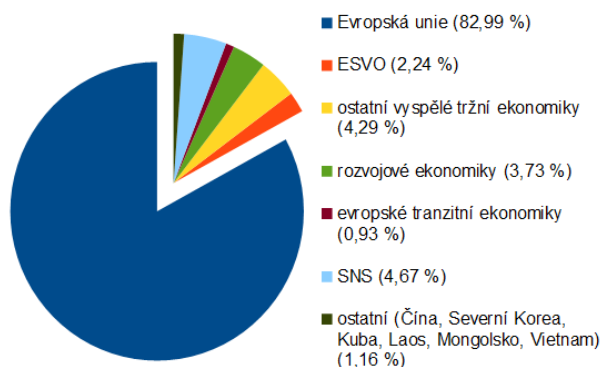
a to až na hodnotu 191,1 mld. Kč, což byla nejvyšší hodnota od roku 2005 a meziroční přírůstek činil téměř 70 mld. Kč. Krytí dovozu vývozem se tedy zvýšilo na hodnotu 107,1 % [24 s. 3].

Absolutní hodnota importu v roce 2011 činila 2687,6 mld. Kč a meziroční přírůstek činil více než 11 %, tedy 276 mld. Kč oproti roku 2010. Hodnota importu rostla v průběhu celého roku, ovšem se snižující se tendencí. V prvním čtvrtletí dosáhl meziroční růst na 21,5 %, v dalších poté 13,4 %, 7,0 % a 5,7 % [24 s. 3].

Export z ČR dosáhl na meziroční růst o 345,9 mld. Kč, tedy o 13,7 %, až na hodnotu 2878,7 mld. Kč. Opět je zde zřejmá snižující se tendence přírůstku exportu. V prvním čtvrtletí dosáhl export růstu 20,6 %, v následujícím čtvrtletí se tempo růstu snížilo na 14,1 % a ve zbývajících zůstal růst na přibližně 10 % [24 s. 3].

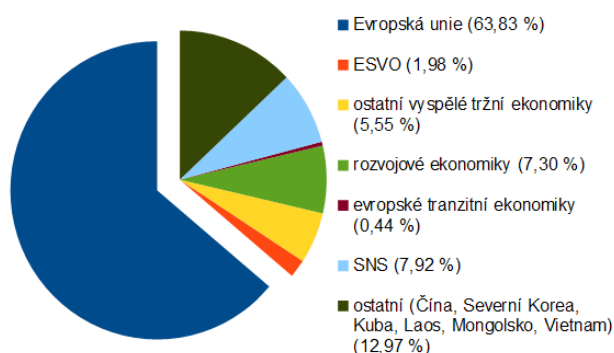
V rámci teritoriální struktury importu klesl meziročně podíl ostatních vyspělých ekonomik a rozvojových ekonomik. Postavení zemí EU, SNS, tranzitních ekonomik a ostatních států naopak meziročně posílilo. Celkový import však meziročně rostl ve všech teritoriálních oblastech. Oproti roku 2010 došlo ke zvýšení hodnoty importu ze zemí EU o 187,6 mld. Kč, což znamená růst o 12,3 %. Hodnota importu ze zemí mimo EU se celkově meziročně zvýšila o 88,4 mld. Kč, v procentuálním zastoupení tedy o 10 %. Nejvyšší procentuální přírůstek zaznamenal import z tranzitních ekonomik (o 57,1 %), avšak přírůstek absolutní hodnoty se zvýšil pouze o 4,1 mld Kč [24 s. 4].

Z hlediska teritoriální struktury exportu zastoupení zemí EU oslabilo, společně se státy rozvojových ekonomik. Podíl ostatních zastoupení naopak vzrostl, až na státy ESVO, které zůstaly na úrovni roku 2010. Export byl opět meziročně vyšší ve všech teritoriálních oblastech. Vývoz do států EU se zvýšil o 262,6 mld. Kč, tedy o 12,4 % a v rámci zemí mimo EU to bylo o 83,3 mld. Kč, v procentním vyjádření o 20,5 %. Nejvyšší procentuální růst byl u zemí SNS, jednalo se o 35,4 %. Nejmenší nárůst byl naopak u rozvojových ekonomik, kdy bylo dosaženo velmi nízkého přírůstu, pouze o 6,6 %. Podíl zastoupení jednotlivých oblastí v rámci teritoriální struktury exportu a importu je opět zaznamenán jako Ilustrace 8 a Ilustrace 9 [24 s. 4].

Ilustrace 8: Teritoriální struktura exportu v roce 2011

Zdroj: Vlastní tvorba dle [24 s. 17]

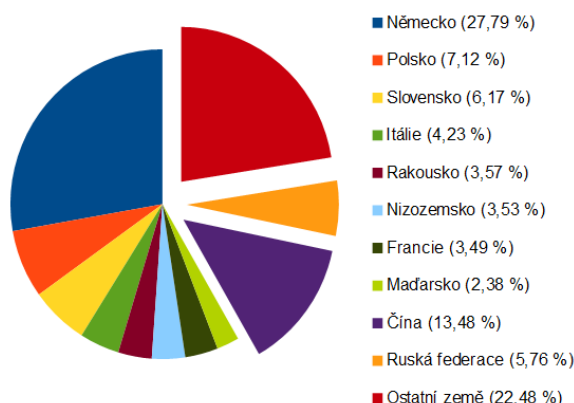
Ilustrace 9: Teritoriální struktura importu v roce 2011

Zdroj: Vlastní tvorba dle [24 s. 19]

Srovnatelně s rokem 2010 mířila většina exportu i importu do 10 zemí světa a především do Německa. Z hlediska exportu je jednalo o více než 75 % veškerého realizovaného exportu. Meziroční růst exportu do Německa o 13,2 % (tedy o 107,8 mld. Kč) znamenal velmi mírné oslabení jeho pozice (o 0,1 p.b.). Nejvýraznější nárůst exportu byl do Ruska (o více než 37 %), dále na Slovensko (o 18,5 %) a do Polska (o 17,4 %). Navýšení exportu do Ruska vedlo k posílení podílu o 0,5 p.b. a na Slovensko o 0,3 p.b. [24 s. 5].

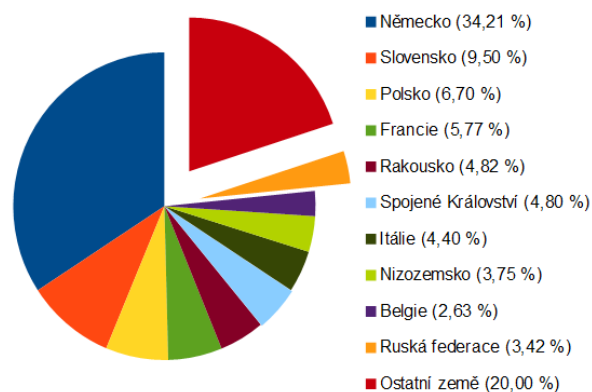
Přes 71 % veškerého importu bylo realizováno taktéž s hlavními deseti partnery. Pozici hlavního importéra do ČR si posílilo Německo, a to o 0,3 p.b., což znamenalo nárůst o 75,9 mld. Kč. Do této desítky zemí se dostalo dalších sedm zemí z EU a dvě země mimo EU, tedy Čína a Rusko. Čína meziročně posílila o 13,1 %, tedy o 38,7 mld. Kč a Polsko zůstalo na třetím místě s celkovou hodnotou 176,7 mld. Kč. Pro přehlednost jsou opět

doplněny grafy hlavních zahraničněobchodních partnerů ČR, viz Ilustrace 10 a Ilustrace 11 [24 s. 5].

Ilustrace 10: Hlavní importéři do ČR v roce 2011

Zdroj: Vlastní tvorba dle [24 s. 20]

Ilustrace 11: Hlavní cíle českého exportu v roce 2011

Zdroj: Vlastní tvorba dle [24 s. 20]

Z hlediska zbožové struktury zahraničního obchodu bylo opět dosaženo růstu ve všech třídách SITC. V rámci importu zboží zaznamenala nejvyšší meziroční přírůstek třída SITC 7, a to o 80,8 mld. Kč, z toho více než 53 mld. Kč bylo ovlivněno zvýšením dovozu z EU. Třída SITC 6 zaznamenala druhý největší přírůstek, který nabyl hodnoty vyšší o 59,8 mld. Kč. Další v pořadí byla třída SITC 3, a to o 54,8 mld. Kč, z toho 34,6 mld. Kč ze států EU. V neposlední řadě je možné sledovat také velký nárůst hodnoty importu u třídy SITC 5, jejíž meziroční přírůstek činil více než 36 mld. Kč. Nejmenší přírůstek naopak zaznamenaly třídy SITC 1 a SITC 4, a to o 2 mld. Kč, respektive 1,8 mld. Kč [24 s. 7].

V případě zbožové struktury exportu je situace na prvních dvou místech podobná. S velkým náskokem je hlavní složkou vývozu třída SITC 7, která meziročně rostla o 194 mld. Kč, z čeho 134,8 mld. Kč byl nárůst exportu do států EU. Tato třída tvořila v roce 2011 téměř 55 % z veškerého exportu. Druhou největší část exportu činila třída SITC 5, která vzrostla o 72,4 mld. Kč, následována třídou SITC 8 s meziročním přírůstkem 26,7 mld. Kč. Naopak nejmenší přírůstek si připsaly třídy SITC 1 a SITC 4, a to v hodnotách 0,3 mld. Kč, respektive 0,2 mld. Kč [24 s. 7]. Jedná se však o dvě třídy s nejmenším zastoupením v rámci exportu, kde se nějaké razantní zvýšení nepředpokládá. Z hlediska zbožové struktury se zeměmi EU je opět pro přehlednost přiložena Tabulka 12.

Tabulka 12: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2010 a 2011 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhleno

Třída SITC	Import		Export	
	2010	2011	2010	2011
0 potraviny a živá zvířata	96,0	103,8	69,5	83,7
1 nápoje a tabák	12,1	13,8	15,5	15,8
2 suroviny nepoživatelné	33,4	38,7	68,1	72,2
3 minerální paliva a maziva	70,9	105,6	89,7	102,1
4 živočišné a rostlinné oleje	3,7	5,5	4,6	4,7
5 chemické výrobky	219,3	248,2	127,2	139,9
6 polotovary a materiály	355,9	401,8	363,8	426,0
7 stroje a dopravní prostředky	587,0	640,7	1 147,9	1 282,7
8 průmyslové spotřební zboží	147,6	154,3	237,5	258,7
9 komodity netříděné	1,7	3,0	2,6	3,1

Zdroj: Vlastní tvorba dle [24 s. 32, 34]

V největším přebytku v tomto roce skončila třída SITC 7, jejíž přebytek se meziročně zvýšil o 113,2 mld. Kč (především z důvodu zvýšení hodnoty aktiv z EU o více než 81 mld. Kč). Třída SITC 8 skončila v tomto žebříčku na druhém místě s meziročním

navýšením aktivního salda o 14,6 mld. Kč. Na druhé straně vykázala největší záporné saldo třída SITC 3, u které nastalo meziroční zvýšení pasiv o 39,1 mld. Kč [24 s. 7].

Stejně jako v roce 2010 zůstala nejvýznamnější položkou v rámci vývozu skupina SITC 78 (silniční vozidla), ještě přesněji osobní automobily a díly a příslušenství motorových vozidel, tedy SITC 781 a SITC 784. Meziročně sice došlo ke snížení podílu u silničních vozidel o 0,1 p.b., avšak s podílem 17 % je SITC 78 stále jasně největší položkou u vývozu. Osobní automobily zaujímaly 9,5 % vývozu a díly a příslušenství motorových vozidel 6,6 % [24 s. 7].

6.3 Zahraníční obchod ČR v roce 2012

Růst zahraničního obchodu pokračoval také v roce 2012. Meziroční přírůstek se oproti roku 2011 snížil o 7,7, p.b., stále však bylo dosaženo růstu obratu v hodnotě 4,9 %. Celkový obrat ZO ČR se v absolutních číslech zvýšil o 273,2 mld. Kč a dosáhl tedy na hodnotu 5839,5 mld. Kč [25 s. 3].

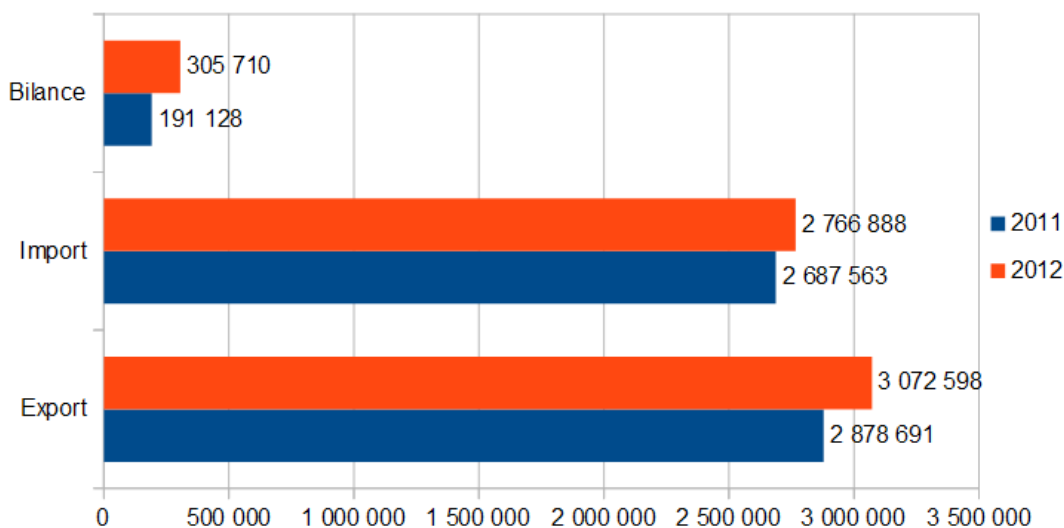
K růstu došlo jak na straně exportu, tak na straně importu, což dokládá Ilustrace 12. Z hlediska exportu došlo k meziročnímu růstu o 6,7 %, v absolutních číslech se jednalo o téměř 194 mld. Kč, a jeho celková hodnota se vyšplhala na hodnotu 3072,6 mld. Kč. Z časového hlediska byl opět největší nárůst exportu pozorován v prvním čtvrtletí, kdy rostl o 11,9 %. V dalších čtvrtletích docházelo k postupnému útlumu až na 2,5 % ve čtvrtém čtvrtletí [25 s. 3].

Růst importu v roce 2012 nedosahoval takové míry jako u exportu. V porovnání s předchozím rokem vzrostl pouze o 3%, tedy o více než 79 mld. Kč, na hodnotu 2766,9 mld. Kč. Z hlediska časového rozlišení je možné pozorovat podobnou klesající tendenci jako u exportu, tedy z hodnoty 6,8 % růstu v prvním čtvrtletí až na 0,7 % v posledním čtvrtletí. [25 s. 4]

Z důvodu mnohem vyššího přírůstku u exportu došlo také ke zlepšení obchodní bilance. Přebytek ZO vzrostl o 114,6 mld. Kč, tedy téměř o 60 %, až na hodnotu 305,7 mld. Kč.

Klesající tendence u importu i exportu je spojena s poklesem tuzemské ekonomiky. HDP ČR se v prvním čtvrtletí roku 2012 meziročně snížilo o 0,4 %. V dalších čtvrtletích

tento vývoj již pouze zrychloval. Ve druhém čtvrtletí spadlo meziročně české HDP o 1,1 %, dále o 1,5 % až k meziročnímu snížení v posledním čtvrtletí o 1,7 %. Za celý rok tedy HDP ČR odepsalo 1,2 % své hodnoty z roku 2012 [26 s. 2].

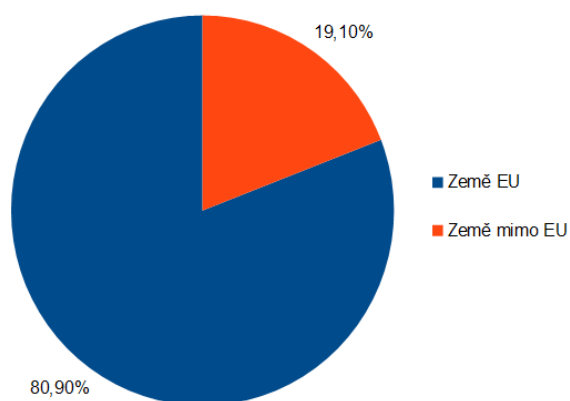

Ilustrace 12: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2012 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [25 s. 15]

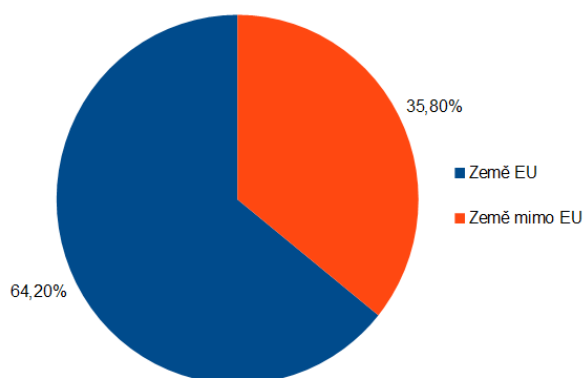
Největší měrou se na poklesu HDP projevila klesající tendence výdajů domácností na konečnou spotřebu, které se za celý rok reálně snížily o 3,5 %. Toto mohlo být způsobeno i reálným snížením mezd o 0,9 %. Naopak vláda se snažila pokles HDP snížit zvyšováním spotřeby vládního sektoru ČR, kdy se z meziročního propadu o 3,3 % v prvním čtvrtletí zvýšily tyto výdaje na meziroční růst o 0,8 % v posledním čtvrtletí roku 2012. V tomto případě přispíval ke snížení deficitu HDP čistý export 1,5 % [26 s. 3].

V rámci teritoriální struktury ZO je sledovatelný nárůst jak se státy EU, tak i mimo EU. Dovoz ze států EU vzrostl relativně o 3,5 %, mimo EU pouze o 1,4 %. Vývoz z ČR naopak meziročně relativně posílil se státy EU o 4,1 %, zatímco se státy mimo EU o 19,5 % [25 s. 4]. V rámci dovozu i vývozu však stále dominuje ZO se státy EU, jak dokládají Ilustrace 13 a Ilustrace 14.

Ilustrace 13: Teritoriální struktura exportu z ČR v roce 2012

Zdroj: Vlastní tvorba dle [25 s. 5]

Ilustrace 14: Teritoriální struktura importu do ČR v roce 2012

Zdroj: Vlastní tvorba dle [25 s. 5]

Mezi nejdůležitějšími partnery z hlediska exportu je na prvním místě opět Německo, které ovšem meziročně ztratilo 0,8 p.b. ze svého podílu. Také další tři místa zůstala bez změny. Na druhém místě je opět Slovensko s podílem 9 %, dále pak Polsko a Francie. O jednu příčku si polepšilo Spojené království, které předstihlo Rakousko. Největší relativní přírůstek zaznamenal export do Ruské Federace, který se zvýšil o 27,4 %, poté do Spojených států (růst o více než 25 %) a do Spojeného království (růst o 13 %). V absolutních číslech nejvíce rostl export do Německa, a to o více než 39 mld. Kč, následovaný exportem do Ruska (o více než 25 mld. Kč) a exportem do Spojených států (růst 14,2 mld. Kč) [25 s. 5].

Nejvýznamějším importérem je stále Německo, s tržním podílem 25,3 % (meziroční pokles o 0,4 p.b.). Ani na následujících pěti místech nedošlo ke změně, na druhém místě se stále nachází Čína s 11,1 % podílem (import z Číny ovšem zaznamenal meziroční pokles o 8,4 % a tedy pokles o 1,3 p.b.), dále Polsko (s podílem 7,1 %), Slovensko a Ruská federace [25 s. 5].

Z hlediska zbožové struktury došlo u exportu opět k růstu u všech zbožových tříd SITC. Dle absolutních čísel dosáhla nejvyššího nárůstu třída SITC 7, a to o 87,1 mld. Kč, následována třídou SITC 8 s růstem vyšším o 33,2 mld. Kč, dále třída SITC 6 se zvýšením o 24,7 mld. Kč. Nejmenší nárůst zaznamenaly třídy SITC 0 a 1, a to v hodnotách 4,4 mld. Kč, respektive 2,8 mld. Kč [25 s. 7].

V rámci zbožové struktury importu nebylo dosaženo růstu u všech tříd. Meziročně poklesl dovoz u třídy SITC 4 (o 0,5 mld. Kč) a u třídy SITC 2 (o 0,8 mld. Kč). Nejvyššího přírůstku dosáhla naopak třída SITC 3, která vzrostla o 21,3 mld. Kč, a pouze na druhém místě je kategorie SITC 7 s růstem o 16,6 mld. Kč, která byla ovlivněna především velkým zvýšením dovozu z EU o více než 24 mld. Kč. Vysoký meziroční přírůstek si připsaly ještě třídy SITC 0 a SITC 5, a to v hodnotách 13,6 mld. Kč, respektive 13,3 mld. Kč [25 s. 7].

Pro přehlednost je opět přiložena Tabulka 13 která zobrazuje zbožovou strukturu ZO se zeměmi EU. Z hlediska ZO se státy EU je nejvyšší absolutní přírůstek zaznamenán u třídy SITC 7, a to jak u exportu, tak u importu. Velkého růstu bylo u exportu dosaženo i u tříd SITC 0, SITC 6 a SITC 8. U třídy potravin a živých zvířat byl růst v hodnotě 14,4 mld. Kč, polotovary a materiály meziročně vzrostly o 17 mld. Kč a třída průmyslového spotřebního zboží vzrostla o 21,1 mld. Kč. Při pohledu na import z EU do ČR je vidět velký přírůstek u tříd SITC 0 (v hodnotě 12,7 mld. Kč) a SITC 5 (v hodnotě 10,2 mld. Kč). Ani v rámci importu ze zemí EU nedošlo k růstu u všech kategorií, meziroční propad byl zaznamenán u tříd SITC 3 v hodnotě 5 mld. Kč a SITC 4 živočišné a rostlinné oleje, a to o 0,3 mld. Kč.

Růst importu a exportu je ještě zajímavější v kontextu propadu HDP ve sledovaném roce. V rámci zpracovatelského průmyslu docházelo během roku ve většině odvětví k postupnému útlumu a v některé obory vykázaly ve druhé polovině roku 2012 dokonce

meziroční propad. Největší propad byl zaznamenán v odvětví výroby motorových vozidel, které ještě v prvním čtvrtletí roku vykazovalo meziroční nárůst o více než 12 %, avšak v posledním čtvrtletí již byl zaznamenán propad výroby o téměř 5 %. Za celý rok rostla produkce pouze o 1 % a meziroční růst produkce byl v rámci posledních dvou čtvrtletí dokonce nižší než růst celého průmyslu, což se stalo teprve podruhé od roku 2000 [26 s. 3].

Tabulka 13: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2011 a 2012 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhлено

Třída SITC	Import		Export	
	2011	2012	2011	2012
0 potraviny a živá zvířata	103,8	116,5	83,7	98,1
1 nápoje a tabák	13,8	15,6	15,8	18,1
2 suroviny nepoživatelné	38,7	42,7	72,2	74,1
3 minerální paliva a maziva	105,6	100,6	102,1	109,5
4 živočišné a rostlinné oleje	5,5	5,2	4,7	9,1
5 chemické výrobky	248,2	258,4	139,9	144,8
6 polotovary a materiály	401,8	408,7	426,0	443,0
7 stroje a dopravní prostředky	640,7	665,0	1 282,7	1 306,5
8 průmyslové spotřební zboží	154,3	159,7	258,7	279,8
9 komodity netříděné	3,0	4,1	3,1	3,9

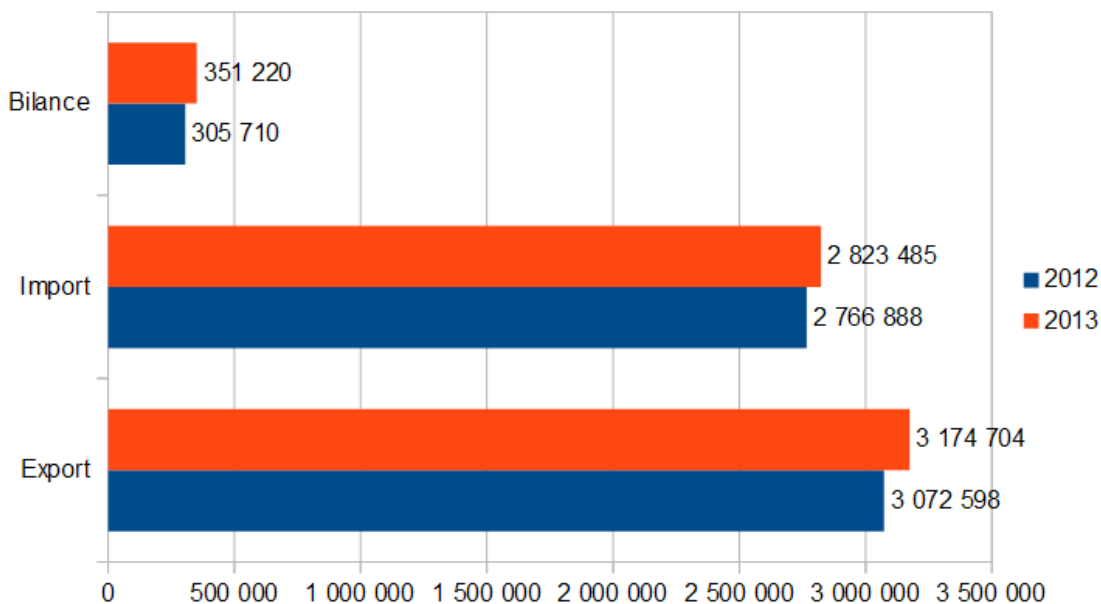
Zdroj: Vlastní tvorba dle [25 s. 28, 29]

6.4 Zahraníční obchod ČR v roce 2013

Růst ZO ČR v roce 2013 opět o něco zpomalil, avšak i tak rostl celkový obrat o 2,7 %, tedy v absolutní hodnotě o 158,7 mld. Kč. Oproti roku 2012 je tedy propad růstu o více než 114 mld. Kč, což činilo rozdíl 2,2 p.b. Hodnota obratu dosáhla na 5998,2 mld. Kč [27 s. 5].

Růstu bylo opět dosaženo jak u exportu, tak i u importu. Na přiloženém grafu Ilustrace 15 je růst opět přehledně popsán. Hodnota importu v roce 2013 činila 2825,5 mld. Kč, což znamenalo meziroční růst importu o 56,6 mld. Kč, tedy o 2,0 %. V tomto roce je však

odlišný vývoj z časového hlediska, kdy v prvním čtvrtletí došlo k meziročnímu propadu importu o 5,3 %, které pokračovalo i ve čtvrtletí druhém, a to poklesem o 1,5 %. Situace se však ve druhé polovině roku zlepšila a import začal růst nejdříve o 4,4 % ve třetím kvartálu a v posledních třech měsících meziroční růst dosáhl dokonce 10,6 %.

Ilustrace 15: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2013 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [27 s. 25]

Export rostl o něco rychleji, a to meziročním růstem o 3,3 % až na hodnotu 3174,7 mld. Kč. Absolutní meziroční přírůstek se oproti roku 2012 opět snížil, a to na 102,1 mld. Kč. Z časového rozdělení nezačal rok pozitivně, stejně jako u importu došlo v prvním čtvrtletí k poklesu o 4,4 %, avšak v následujících čtvrtletích již docházelo k meziročnímu růstu nejdříve o 1,9 %, poté o 5,7 % a nakonec o 10,3 % v posledním čtvrtletí.

V důsledku vyššího růstu exportu oproti importu bylo opět dosaženo zvýšení aktivního salda ZO. Přebytek se meziročně zvýšil o 45,5 mld. Kč na hodnotu 351,2 mld. Kč. Ukazatel krytí importu exportem se tedy zvýšil o 1,4 % na hodnotu 112,4 %.

Z teritoriálního dělení ZO vyplývá, že podíl celkového obrátu se státy EU se nepatrně zvýšil o 0,4 %, v absolutní hodnotě 4413,9 mld. Kč. Obchod se státy mimo EU nabyl hodnoty 1567,7 mld. Kč. Důležité je připomenout, že od 1. července 2013 se EU rozšířila

o zatím poslední členský stát, Chorvatsko, což mohlo lehce zkreslit meziroční výsledek, ovšem ZO s touto zemí je pro ČR v podstatě zanedbatelný [27 s. 7].

Import ze států EU se meziročně zvýšil o 3,4 % (tedy o 61,3 mld. Kč) na hodnotu 1840,9 mld. Kč, přičemž naopak import ze států mimo EU poklesl o 0,7 % na 968,4 mld. Kč. Velký růst importu byl především u pobaltských států Lotyšska a Litvy, kdy růst dosáhl 57,9 %, respektive 27,1 %, a dále také z Rumunska, a to o 32,4 %. Z hlediska absolutních čísel však jde o růst importu z Litvy o necelou 1 mld. Kč a v případě Lotyšska o necelých 800 mil. Kč. Na druhé straně došlo k poklesu dovozu z Finska (o 8,0 %), Nizozemska (4,1 %) či Slovenska (3,1 %). Pouze v případě Slovenska jde tedy o pokles o více než 6 mld. Kč [27 s. 7].

Export oproti tomu posiloval jak do zemí EU, tak i mimo ni. Vývoz do států EU se meziročně relativně zvýšil o 3,1 % (tedy o 77,3 mld. Kč) a růst exportu do zemí mimo EU byl ještě vyšší, relativně vzrostl o 4,4 % (tedy o 25,0 mld. Kč). Nejvyšší meziroční růst byl zaznamenán v rámci exportu do Lotyšska (o 17,5 %), Maďarska (16,9 %), Rumunska (14,4 %), či například Španělska (10,9 %) [27 s. 7].

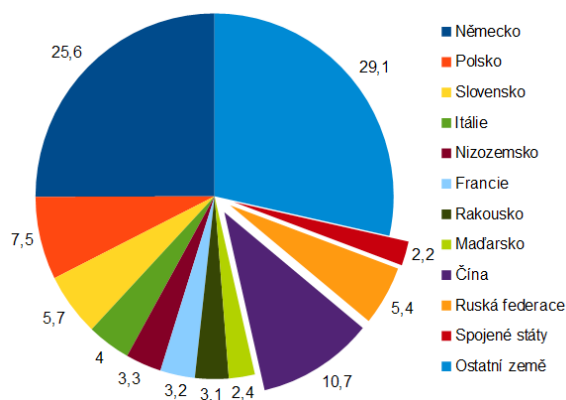
Saldo ZO se státy EU se meziročně zvýšilo o 16 mld. Kč a vykazovalo přebytek ve výši 732,1 mld. Kč. Naopak saldo se státy mimo EU se meziročně snížilo o 31,7 mld. Kč a schodek dosahoval 370 mld. Kč. Na toto zvýšení měl, jako již tradičně, vliv ZO s Německem. Hodnota přebytku s touto zemí činila 270,1 mld. Kč. Na druhém místě je Slovensko s přebytkem 119,3 mld. Kč (meziroční nárůst o 8,9 mld. Kč) a na třetím místě je Spojené království s aktivním saldem v hodnotě 99,9 mld. Kč a s růstem o 5,1 mld. Kč [27 s. 8].

Nejvyšší schodek naopak vykázal ZO s Čínou, kdy došlo sice ke snížení schodku o 8 mld. Kč, avšak stále byl na hodnotě 265,8 mld. Kč. Následuje schodek s Korejskou republikou (Jižní Korea) v hodnotě 47,4 mld. Kč a poté záporná bilance s Ruskou federací v hodnotě 35,9 mld. Kč [27 s. 8].

Většina dovozu (přes 80 %) byla realizována z 15 zemí světa s opět převažujícím podílem zemí EU. Na prvním místě posílilo svou pozici Německo, a to o 0,3 p.b. na 25,6 %, které bylo následováno Čínou s podílem 10,7 %. Na třetím místě se umístilo Polsko s podílem

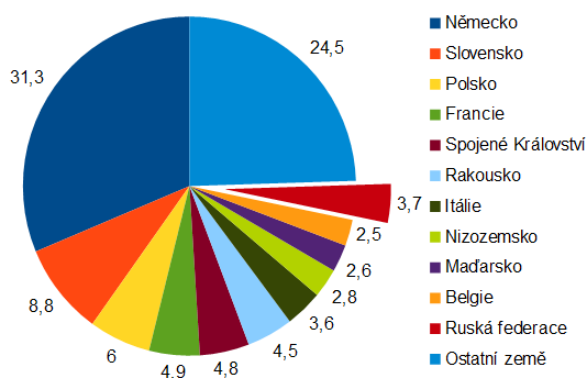
7,5 %. V rámci zkoumaného období oslabily svůj tržní podíl všechny státy mimo EU, kromě Spojených států, které dosáhly tržního podílu již 2,2 %. Jedenáct největších importérů do ČR je opět zachyceno na grafu Ilustrace 16.

Téměř 83 % veškerého exportu realizovala ČR s patnácti zeměmi v čele tradičně s Německem, dále Slovenskem a Polskem. Na dalších místech došlo pouze k posunu Spojeného království na páté místo a růstu významu exportu do Maďarska díky vysokému meziročnímu přírůstku. Hlavních jedenáct exportních partnerů ČR za rok 2013 přehledně zobrazuje Ilustrace 17.

Ilustrace 16: Hlavní importéři do ČR v roce 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [27 s. 28]

Ilustrace 17: Hlavní cíle českého exportu v roce 2013 (v %)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [27 s. 28]

Z hlediska členění ZO dle zbožové struktury, došlo u exportu meziročně k růstu téměř u všech tříd SITC. Největší meziroční absolutní růst si připsala třída SITC 7,

kdy došlo k růstu o 47,5 mld. Kč (z čehož 26,9 mld. Kč bylo díky růstu exportu do států EU). Vysoký nárůst lze registrovat také u třídy SITC 6, a to o 17,9 mld. Kč a u třídy SITC 5, kde došlo k růstu o 13 mld. Kč. Meziročně naopak klesl export minerálních paliv a maziv, tedy SITC 3, a to o 21,7 mld. Kč a u třídy SITC 2, kdy došlo k propadu o 1,6 mld. Kč [27 s. 11]. Zbožová struktura ZO se státy EU je opět rozepsána jako Tabulka 14.

Tabulka 14: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2012 a 2013 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhleno

Třída SITC	Import		Export	
	2012	2013	2012	2013
0 potraviny a živá zvířata	116,5	125,1	98,1	106,0
1 nápoje a tabák	15,6	17,1	18,1	20,3
2 suroviny nepoživatelné	42,7	42,3	74,1	72,9
3 minerální paliva a maziva	100,6	92,8	109,5	91,6
4 živočišné a rostlinné oleje	5,2	6,5	9,1	9,2
5 chemické výrobky	258,4	269,1	144,8	158,5
6 polotovary a materiály	408,7	419,4	443,0	460,8
7 stroje a dopravní prostředky	665,0	689,1	1 306,5	1 340,6
8 průmyslové spotřební zboží	159,7	179,8	279,8	307,3
9 komodity netříděné	4,1	5,6	3,9	5,8

Zdroj: Vlastní tvorba dle [27 s. 40, 41]

U importu zboží byla situace odlišná. Největší absolutní přírůstek zaznamenala třída SITC 8, která dosáhla růstu o 18,1 mld. Kč. Na druhém místě s přírůstkem 16 mld. Kč se nacházela třída SITC 5 a teprve na třetím místě byla třída SITC 7, stroje a dopravní prostředky, s meziročním růstem o 12,9 mld. Kč, následována třídou SITC 6 s přírůstkem 12 mld. Kč. Obrovskou změnou oproti roku 2012 prošla třída SITC 3, kdy z meziroční růstu v roce 2012 o více než 21 mld. Kč došlo v roce 2013 k poklesu o 15,2 mld. Kč [27 s. 11].

Místo nejdůležitější položky v rámci vývozu již tradičně již tradičně zaujímají silniční vozidla, tedy SITC 78. Tato kategorie se na celkovém vývozu podílela 17,7 %, což je meziroční nárůst o 0,5 p.b. Nejdůležitějšími složkami SITC 78 jsou osobní automobily (SITC 781) a díly a příslušenství motorových vozidel (tedy SITC 784). Tyto výrobky tvořily 9,4 %, respektive 7,3 % veškerého exportu. Osobní automobily meziročně ztratily podíl v hodnotě 0,3 p.b., ovšem segment dílů a příslušenství k motorovým vozidlům vzrostl a zvýšil svůj podíl v rámci exportu o 0,6 p.b. Přebytek skupiny SITC 78 meziročně vzrostl o 22 mld. Kč na hodnotu 328,7 mld. Kč, z čehož 269,5 mld. Kč tvořil ZO se zeměmi EU. Z této hodnoty poté tvořil obchod s Německem téměř jednu třetinu. Tento vývoj však nebyl pravidelný a rostl během celého roku. Největšího přírůstku dosáhl ve čtvrtém čtvrtletí, kdy dosáhl export SITC 781 meziročního růstu o 20,5 % [27 s. 12].

Při porovnání ZO s růstem ekonomiky, zjistíme že HDP ČR v roce 2013 kleslo o 0,9 % a tento rok zůstal druhým rokem recese v řadě. V průběhu roku však docházelo k postupnému oživení ekonomiky a ke snižování meziroční ztráty, kdy v prvním čtvrtletí došlo k poklesu o 2,2 %, avšak v posledních třech měsících již došlo k meziročnímu růstu o 1,3 %. Hlavní vinu na tomto poklesu měla nízká míra tvorby investic, které přispěly ke snížení HDP o 0,8 %. Meziročně se zvýšila poptávka domácností, avšak stále negativně ovlivňovala HDP o 0,1 % [28 s. 3, 4].

Ke snížení HDP přispěl taktéž zahraniční obchod, a to o 0,2 %, především tedy výsledky exportu v prvním čtvrtletí a importu ve třetím čtvrtletí. Je nutné také připomenout zavedení intervence České národní banky (ČNB) ve čtvrtém čtvrtletí roku. V tomto případě došlo k umělému podhodnocení kurzu české koruny především oproti euru. ČNB tímto krokem reagovala na téměř dvouletou recesi české ekonomiky a bojovala především proti možné deflaci a také, aby posílila konkurenceschopnost českého exportu v důsledku slabé koruny, či aby bylo vytvořeno více pracovních míst [28 s. 18].

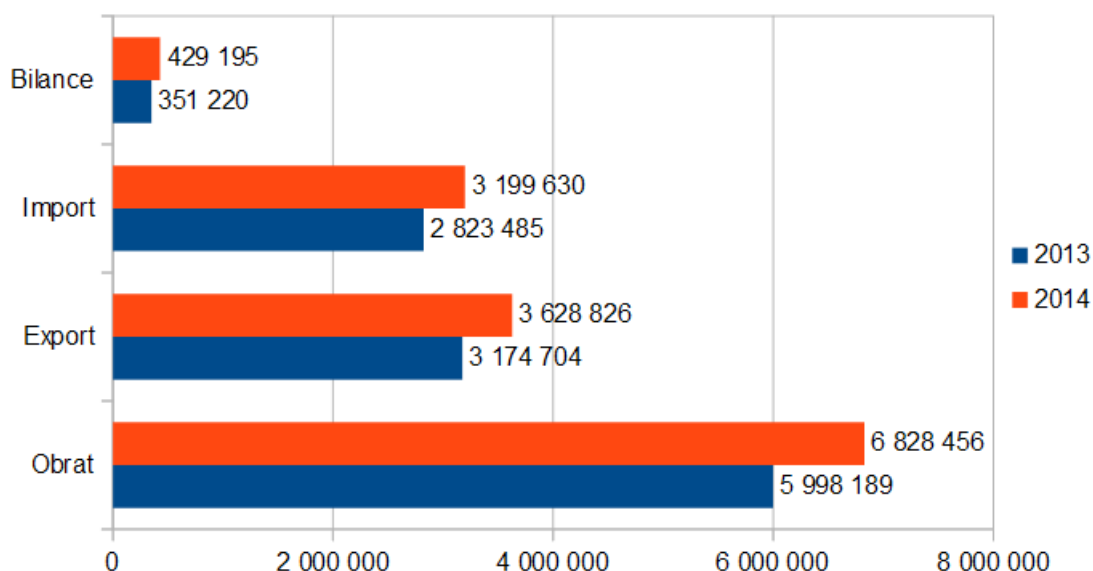
V důsledku tohoto kroku došlo k téměř okamžitému růstu cenové hladiny importu v posledním kvartále o 1,9 %. na straně exportu zdražovaly především stroje a dopravní prostředky, a to meziročně o 3,7 % (v předcházejících třech čtvrtletích růst cen v odvětví nepřekonal hranici 2 %). K největšímu zdražení však došlo u vyvážených nápojů a tabáků,

a to o více než 12 %. Díky tomuto růstu tak ČR zvýšila své zisky z exportovaných produktů [28 s. 14].

6.5 Zahraníční obchod ČR v roce 2014

Po snižujících se přírůstcích ZO ČR v předchozích dvou letech došlo v roce 2014 ke znovunastartování ZO. V tomto roce bylo dosaženo druhého nejvyššího relativního přírůstku obratu od vstupu do EU, který se meziročně zvýšil o 13,8 %, což činí v absolutní hodnotě přírůstku 830,3 mld. Kč. Celková hodnota tedy dosáhla 6828,5 mld. Kč [29 s. 5].

Meziroční růst exportu dosáhl skvělých 14,3 %, tedy o 454,1 mld. Kč až na hodnotu 3 628 mld. Kč. Dynamika exportu postupem roku slábla, z 18,3 % v prvním čtvrtletí až na 10 % v posledních třech měsících. Import vykázal meziroční růst o 13,3 %, což znamená 376,1 mld. Kč a jeho celková hodnota tedy dosáhla na 3199,6 mld. Kč.

Ilustrace 18: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2014 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [29 s. 25]

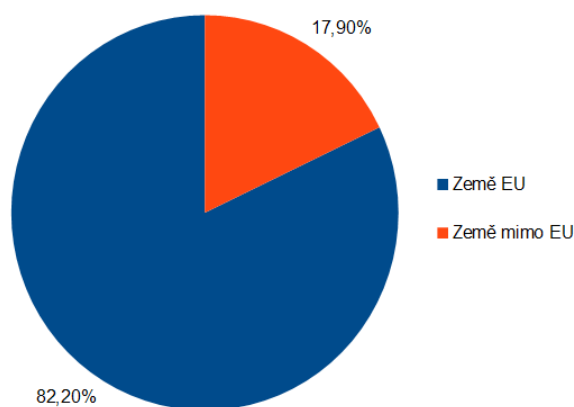
Přírůstek importu se v průběhu roku snižoval. Nejvyšší meziroční přírůstek byl v prvním čtvrtletí, a to 16,9 %. V dalších čtvrtletích postupně klesal na 14,5 %, 13,9 % a na v posledním čtvrtletí byl růst už pouze 8,7 % [29 s. 6].

Saldo ZO dosáhlo přírůstku o 78 mld. Kč. Absolutní hodnota celkového přebytku tedy činila 429,2 mld. Kč a dosahovala růstu v průběhu celého roku. Dle teritoriálního rozdělení

dosáhlo saldo ZO se státy EU přebytku 862,3 mld. Kč (meziroční přírůstek o 130,2 mld. Kč) a naopak saldo se státy mimo EU vykázalo schodek ve výši 419 mld. Kč, tedy meziroční propad o 50 mld. Kč.

Ke změnám došlo také v teritoriální struktuře ZO. V rámci roku 2014 došlo k navýšení podílu na obratu zemí EU, a to o 1,1 %, tzn. že obchod se státy EU se na celkovém obratu podílel 74,7 % [29 s. 7].

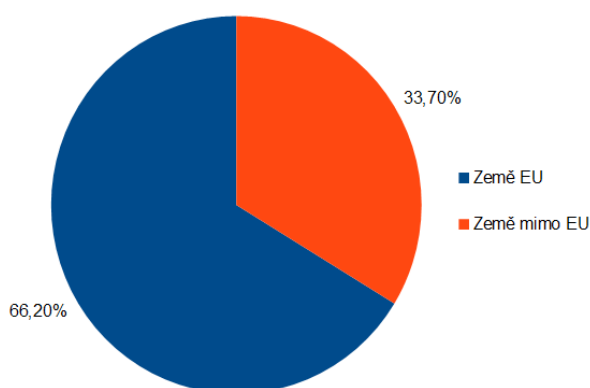
Export se meziročně zvýšil do téměř všech států EU, celkově došlo k růstu exportu do EU o 409 mld. Kč. Oproti tomu export do zemí mimo EU vzrostl pouze o 45,6 mld. Kč. Přesnou strukturu zobrazuje Ilustrace 19. Velký přírůstek exportu byl zaznamenán s Dánskem (růst o 59,4 %), Bulharskem (34,4 %), Španělskem (26,7 %) a hlavně s Německem (16,9 %). K poklesu došlo pouze ve vývozu do Lotyšska a na Kypr. Ze států mimo EU došlo k velkému růstu například v exportu do Spojených států (růst o 17,4 %), Saudské Arábie (53,6 %) či Mexika (40,7 %). [29 s. 8]

Ilustrace 19: Teritoriální struktura exportu z ČR v roce 2014

Zdroj: Vlastní tvorba dle [29 s. 8]

Import do ČR se meziročně zvýšil jak ze států EU, tak i mimo ně, a to o 15,1 %, respektive o 9,9 %. V absolutních číslech tedy vzrostl import z EU o 278,8 mld. Kč na 2119,7 mld. Kč a ze zemí mimo EU byl růst o 95,5 mld. Kč na hodnotu 1063,9 mld. Kč. Strukturu importu z EU a mimo EU opět zachycuje Ilustrace 20. Nejvyšší relativní nárůst importu v rámci EU byl dosažen ze zemí jako Finsko (přírůstek o 29,4 %), Chorvatsko (2,4 %), Nizozemsko (16,8 %) nebo například Slovensko (5,4 %). K poklesu naopak došlo u importu z Lotyšska (3,3 %) a Malty (37,1 %).

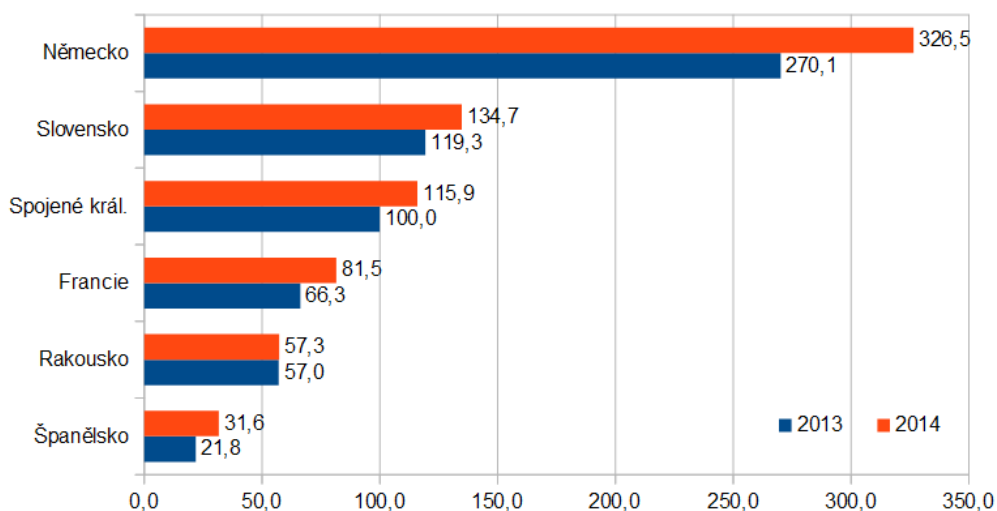
Ilustrace 20: Teritoriální struktura importu z ČR v roce 2014

Zdroj: Vlastní tvorba [29 s. 8]

Ze zemí mimo EU došlo k nárůstu importovaného zboží z Číny, a to o 19,7 % (tedy 60 mld. Kč). Naopak u Ruska došlo k propadu o 14,9 % [29 s. 8]. Za poklesem importu z Ruska, ale i exportu do něj je více faktorů. Jedním z nich je recese ruské ekonomiky v tomto roce, ale také to je pokles světových cen strategických surovin, které Ruská federace vyváží, a které tvoří většinový podíl exportu. V neposlední řadě jsou za poklesem také ekonomické sankce uvalené na Rusko státy EU a USA, a s nimi spojená odvetná opatření Ruska [30].

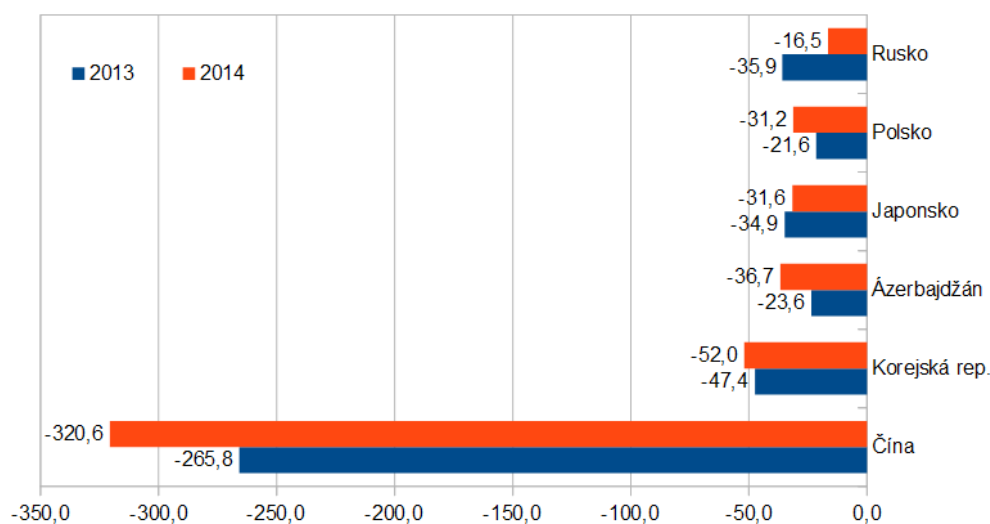
Aktivní saldo ZO bylo pozitivně ovlivněno především obchodem s Německem, který meziročně vzrostl o 56,4 mld. Kč až na hodnotu 326,5 mld. Kč. Současně vzrostlo též krytí importu exportem, a to až na hodnotu 139,1 %. Druhý největší přebytek byl vykázán v obchodu se Slovenskem, a to ve výši 134,7 mld. Kč, tedy došlo k meziročnímu růstu o 15,4 mld. Kč. Na třetím místě se umístilo spojené království, které taktéž rostlo a dosáhlo hodnoty aktivní bilance téměř 116 mld. Kč. Na grafu Ilustrace 21 je poté podrobně rozepsáno šest států s největší aktivní bilancí.

Na druhé straně největší měrou ke snížení aktivního salda ZO ČR přispíval ZO s Čínou, kdy došlo ke skokovému nárůstu schodku ZO, a to o 54,8 mld. Kč až na hodnotu 320,6 mld. Kč. Na druhém místě zůstal obchod s Korejskou republikou, kdy došlo k prohloubení schodku o 4,6 mld. Kč na 52 mld. Kč. Velké zvýšení schodku zaznamenal také obchod s Ázerbajdžánem, a to o 13,2 mld. Kč. Šest zemí s nejvyšším pasivním saldem ZO v rámci obchodu s ČR je opět popsáno na grafu Ilustrace 22.

Ilustrace 21: Bilance ZO s vybranými státy (aktivní saldo), v mld. Kč (běžné ceny), přeshraniční pojetí

Zdroj: Vlastní tvorba dle [29 s. 37]

Ilustrace 22: Bilance ZO s vybranými státy s pasivním saldem ZO, v mld. Kč (běžné ceny), přeshraniční pojetí

Zdroj: Vlastní tvorba dle [29 s. 37]

Z hlediska zbožové struktury exportu bylo dosaženo růstu u všech tříd SITC. Nejvyšší absolutní zvýšení bylo zaznamenáno u třídy SITC 7, a to o 286,5 mld. Kč (z čehož 260 mld. Kč tvořilo zvýšení obchodu se státy EU). Hodnota obratu třídy SITC 7 poté dosáhla na hodnotu 3 381,4 mld. Kč. Druhý nejvyšší přírůstek zaznamenala třída SITC 8 (o 54,3 mld. Kč), následována třídou SITC 6 s přírůstkem 48,1 mld. Kč [29 s. 13].

V rámci importu zboží do ČR byl nejvyšší růst zaznamenán taktéž u třídy SITC 7, a to o 227,7 mld. Kč (152,5 mld. Kč tvořeno obchodem se zeměmi EU). Na dalších místech je poté třída SITC 6 s růstem o 55,9 mld. Kč a třída SITC 5 (růst o 48,4 mld. Kč). Na druhé straně došlo, stejně jako v předchozím roce, k poklesu dovozu třídy SITC 3, tedy minerálních paliv a maziv, a to celkově o 22,9 mld. Kč [29 s. 13]. Podrobný popis zbožové struktury importu a exportu je poté opět popsán jako Tabulka 15.

Tabulka 15: Struktura exportu a importu se státy EU členěných dle SITC v roce 2013 a 2014 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny), matematicky zaokrouhleno

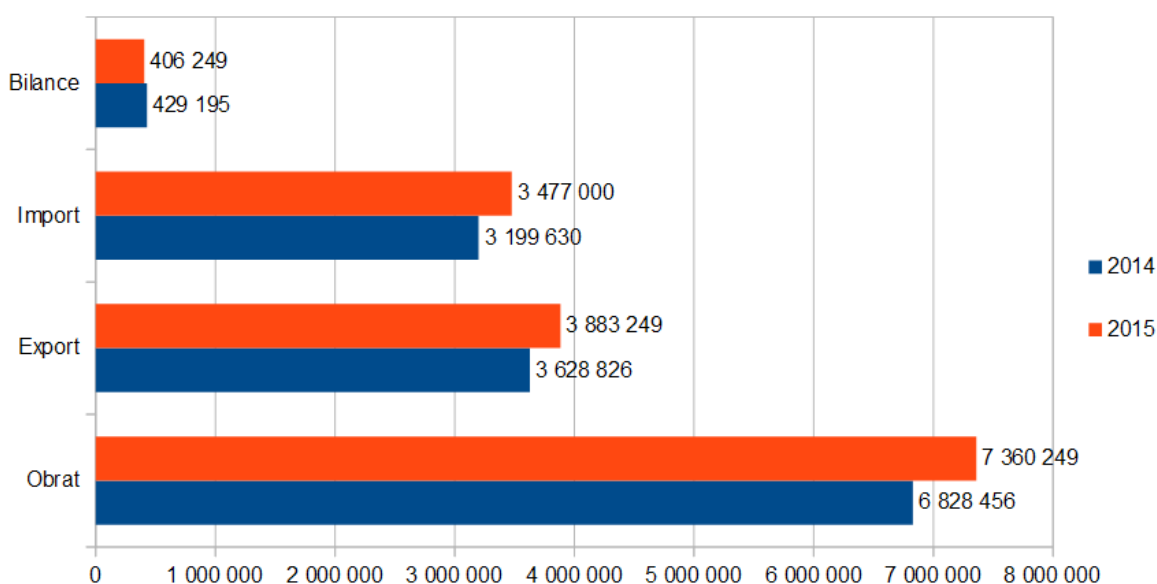
Třída SITC	Import		Export	
	2013	2014	2013	2014
0 potraviny a živá zvířata	125,1	135,7	106,0	118,9
1 nápoje a tabák	17,1	16,7	20,3	25,1
2 suroviny nepoživatelné	42,3	44,7	72,9	75,3
3 minerální paliva a maziva	92,8	92,7	91,6	93,3
4 živočišné a rostlinné oleje	6,5	7,4	9,2	10,4
5 chemické výrobky	269,1	309,6	158,5	194,4
6 polotovary a materiály	419,4	459,4	460,8	503,7
7 stroje a dopravní prostředky	689,1	841,7	1 340,6	1 600,3
8 průmyslové spotřební zboží	179,8	206,9	307,3	354,6
9 komodity netříděné	5,6	5,1	5,8	6,2

Zdroj: Vlastní tvorba dle [29 s. 44, 45]

Hlavní exportní složkou a nositelem aktivní obchodní bilance je opět skupina SITC 78, tedy silniční vozidla. Hlavní složky této skupiny jsou poté SITC 781 a SITC 784. Silniční vozidla se na celkovém ZO podílela 18,8 % (tedy nárůst o 1,1 %), z čehož 10,2 % připadalo na osobní automobily (SITC 781) a 7,6 % na díly a příslušenství motorových vozidel (SITC 784). Aktivní saldo u skupiny SITC 78 vzroslo v tomto roce o 68,1 mld. Kč na celkovou hodnotu 396,8 mld. Kč. Aktivní saldo u SITC 781 meziročně vzrostlo o 55,2 mld. Kč a u SITC 784 byl meziroční růst o 14 mld. Kč [29 s. 14].

6.6 Zahraniční obchod ČR v letech 2015 a 2016

V roce 2015 stále pokračoval růst ZO ČR. Tempa růstu z předchozího roku již nedosáhl, avšak meziroční přírůstek obratu ZO činil stále vynikajících 7,8 %, tedy téměř 532 mld. Kč. Export rostl meziročně o 7 %, což v absolutní hodnotě činilo 254,4 mld. Kč. Import v tomto roce rostl procentuálně rychleji než export, dosáhl meziročního růstu o 8,7 %, tedy přírůstku o 277,4 mld. Kč. Díky tomuto stavu se po pěti letech růstu snížila bilance ZO, a to o téměř 23 mld. Kč. Tyto ukazatele jsou opět přehledně zobrazeny jako Ilustrace 23.

Ilustrace 23: Základní markoekonomické ukazatele ZO ČR v roce 2015 v mil. Kč FOB/CIF (běžné ceny)

Zdroj: Vlastní tvorba dle [31]

Z hlediska časového rozlišení v průběhu roku byl jak import, tak i export nevyrovnaný. Export vykázal meziročně v prvním čtvrtletí přírůstek o 6,9 %, poté přírůstek vzrostl na 7,4 %, ve třetím čtvrtletí toto tempo kleslo na 5,2 %, aby na konci roku opět vzrostlo až na 8,5 %. Ve čtvrtém čtvrtletí dosáhl poprvé v historii český export na absolutní hodnotu přes 1 mld. Kč za čtvrtletí [31].

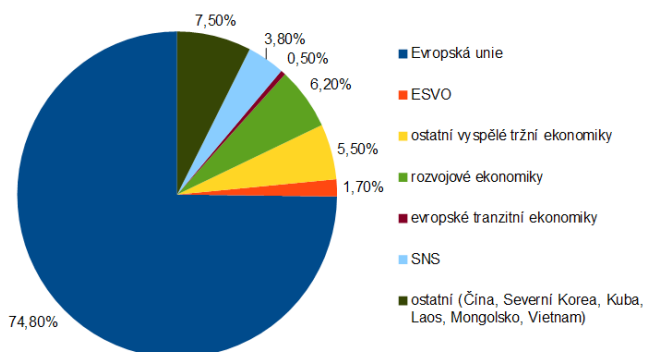
Na druhé straně import vykázal nejvyšší meziroční přírůstek už v prvním čtvrtletí, a to 10,2 %. V následujících dvou čtvrtletích došlo k mírnému oslabení a růst byl pouze

o 8,4 %, respektive 7 %. Na konci roku bylo opět zaznamenáno mírné zvýšení růstu a meziroční přírůstek se zvýšil o 9,1 % [31].

Dle předběžných údajů pokračuje růst ZO ČR také v prvním pololetí roku 2016. Hodnota vyvezeného zboží vykazala meziroční růst v prvním a druhém čtvrtletí 5,2 %, respektive 5,7 % a v obou čtvrtletích neklesla pod hodnotu 1 mld. Kč. Růst importu již není tak vysoký, stále však dosahuje růstu přes 1 % v prvním čtvrtletí a 2,4 % ve čtvrtletí druhém [31].

V příloženém grafu Ilustrace 24 je zobrazena teritoriální struktura obrátu ZO ČR v roce 2015. Při porovnání s rokem 2010 jsou vidět drobné změny. Hlavními obchodními partnery jsou země EU, které od roku 2010 posílily svůj podíl o 0,9 p.b. Na druhém místě upevnily svůj podíl ostatní země, reprezentovány především Čínou, kde došlo k růstu o 0,7 p.b. Posílilo taktéž postavení ostatních vyspělých tržních ekonomik, a to o 0,5 p.b., ale také rozvojových ekonomik, když jejich podíl vzrostl o 0,4 p.b. Naopak podíly zemí ESVO, SNS a evropských tranzitních ekonomik poklesly.

Výsledky ZO v roce 2015 jsou způsobeny růstem tuzemského průmyslu, který je stále jedním z hlavních nositelů růstu HDP. V tomto roce rostla produkce průmyslu o 4,4 %, produkce zpracovatelského průmyslu rostla dokonce o 5,6 %. Výroba motorových vozidel rostla v tomto období dokonce o 11,5 % a na celkových tržbách průmyslu se podílela více než 28 %. Díky těmto výsledkům se již podařilo překonat předkrizové výkony z roku 2008 a růst českého průmyslu je na zhruba dvojnásobné úrovni oproti průměrnému růstu zemí eurozóny [32].

Ilustrace 24: Teritoriální struktura obrátu ZO v roce 2015

Zdroj: Vlastní tvorba dle [33 s. 8]

Meziroční růst průmyslu byl také stěžejním faktorem růstu domácí ekonomiky, která vykázala vynikající meziroční přírůstek 4,3 %. Tento růst byl podpořen i zvyšující se spotřebou domácností, která souvisela se snižující se nezaměstnaností, ale i s růstem objemu zahraničních investic [32].

Vyšší růst exportu byl stále podporován intervencemi ČNB, kdy oslabená koruna zlepšuje konkurenceschopnost tuzemských exportérů. Vyššímu přebytku ZO také napomáhal vývoj cen energetických surovin na světových trzích. V důsledku těchto podmínek dosáhl podíl salda ZO na HDP již na 6,8 % [32].

V roce 2016 je očekáván taktéž pozitivní růst, avšak již ne tak vysoký jako v předchozích dvou letech. Export bude stále podporován podhodnoceným kurzem koruny. Objem růstu zahraničních investic by neměl mít klesající tendenci a příznivý vývoj se očekává i u automobilových trhů. Import je naopak posilován zvyšující se spotřebou domácností a taktéž růstem průmyslu, které zvyšují poptávku po dovozech. Na druhé straně je však bržděn příznivými cenami komodit, které snižují celkovou dynamiku dovozu [32].

Mezi rizika, které mohou v budoucnu ohrozit vynikající výsledky českého ZO můžeme zařadit například nedostatek pracovních sil ve výrobě, se kterou se v současné době potýká mnoho podniků. Dále je to například zpomalující ekonomika Číny a její nejisté budoucí vyhlídky, možnost oslabení růstu světové ekonomiky či třeba možnost deflace, se kterou bojuje mnoho vyspělých zemí. V neposlední řadě sem ale můžeme zařadit také současnou migrační krizi [32].

7 Závěr

Cílem této práce bylo popsat a analyzovat vývoj a strukturu českého a československého zahraničního obchodu od roku 1945 až do současnosti a zároveň podrobně popsat a zhodnotit zahraniční obchod od roku 2010 se zaměřením na celkový objem, komoditní a teritoriální strukturu a vliv zahraničního obchodu na vývoj hrubého domácího produktu.

Z důvodu velmi rozsáhlého obsahu zkoumané problematiky byl autor nucen některé části uvést pouze ve zkratce, avšak i tak je možno tuto práci považovat za komplexně zpracovanou.

Za celou dobu své samostatnosti prošel zahraniční obchod České republiky a dříve Československa obrovským vývojem. Výborně nastartovaný vývoj byl zastaven druhou světovou válkou a následným obdobím vlády Komunistické strany. V tomto období došlo ke zpretrhání politických i ekonomických vazeb na bývalé partnerské země západní Evropy a taktéž Spojených států amerických. Z důvodu řízení ekonomiky dle centrálního plánu docházelo k postupnému pokřivení trhu státními zásahy. Díky tomuto jevu docházelo ke změnám ve výrobní struktuře a zároveň ve většině případů ke ztrátě konkurenceschopnosti na západních trzích.

Po pádu „železné opony“ a přerodu na demokratické státní zřízení byla nutná obnova ekonomiky a její přerod na tržní hospodářství, které tu za více než 40 let komunistické nadvlády téměř vymizelo. Toto období transformace bylo navíc narušeno rozdělením Československé federativní republiky na dva nové státy. Osamostatnění proběhlo v poklidu, díky čemuž nedošlo k tak obrovskému narušení ekonomiky.

Po zrodu samostatného českého státu pokračovala nová vláda v postupné liberalizaci trhu a navázala na předchozí koncepci proexportní politiky. V tomto období měla česká ekonomika řadu předností, ale také mnoho nedostatků. Mezi největší nedostatek jistě patřil nedostatek domácího kapitálu pro rychlý rozvoj ekonomiky a mnoho státních nekonkurenceschopných firem. V důsledku tohoto stavu došlo k privatizaci státního majetku a částečnému odprodeji českých firem zahraničním vlastníkům. Tento přístup nebyl vždy úspěšný, avšak v mnoha případech podpořil ekonomický růst.

V tomto období převažoval dovoz zboží a služeb nad vývozem, a to především z důvodu vysoké poptávky po zahraničním zboží, avšak díky přílivu soukromého kapitálu docházelo k narovnání ekonomického prostředí a postupnému růstu konkurenceschopnosti českých exportérů.

V devadesátých letech také docházelo k postupnému přeorientování na obchodní partnery především ze západní Evropy, meziroční podíl obrátu zahraničního obchodu tak s těmito zeměmi postupně narůstal.

Ke změnám docházelo taktéž v komoditní struktuře zahraničního obchodu. V rámci importu docházelo k postupnému nárůstu podílu průmyslového zboží, strojů a dopravních prostředků a naopak k poklesu dovozu minerálních paliv a potravin. Z hlediska exportu docházelo k podobnému vývoji, tedy k nárůstu podílu exportovaných strojů a dopravních prostředků na úkor například potravin a minerálních paliv a maziv.

Velký rozvoj tuzemského zahraničního obchodu nastartoval vstup České republiky do Evropské unie a s tím spojený vstup na jednotný evropský trh, kdy došlo ke zrušení celních bariér se členskými státy. Od tohoto okamžiku se Česká republika postupně měnila ve velmi otevřenou ekonomiku a proexportně zaměřenou zemi. Již v roce 2005 bylo dosaženo aktivního salda, které téměř neustále roste až do dnešní doby a dle prognóz by tento růst měl trvat i nadále.

V současné době vykazuje český zahraniční obchod rekordní čísla. V roce 2015 byl podíl přebytku zahraničního obchodu na hrubém domácím produktu České republiky již 6,8 %. V přeshraničním pojetí dosahoval podíl obrátu zahraničního obchodu na hrubém domácím produktu již více než 161 %.

Hlavním motorem těchto výkonů je současný růst průmyslu, který rostl v roce 2015 o 4,4 %. Meziroční růst automobilového průmyslu byl dokonce ve výši 11,5 % a na celkových tržbách se tento segment podílel 28 %. Zároveň s růstem průmyslu dochází ke snižování míry nezaměstnanosti, která je jedna z nejmenších v rámci celé Evropské unie. V důsledku nedostatku zaměstnanců na trhu práce, tedy především ve výrobní sféře, dochází taktéž k růstu průměrného platu a s tím souvisejících vyšších výdajů na spotřebu domácností, která opět vede k celkovému růstu ekonomiky.

Vynikajícím výkonům zahraničního obchodu taktéž prospívají intervence České národní banky. Díky proexportnímu zaměření tuzemské ekonomiky dochází ke zlepšení konkurenceschopnosti tuzemských vývozců z důvodu zlevnění českých výrobků v zahraničí. Tyto intervence mají ale také obrácený efekt, kdy současně prodražují stávající dovozy. Díky příznivé situaci na světových komoditních trzích, kdy jsou ceny strategických komodit relativně nízké, je však tento vliv na saldo zahraničního obchodu zmírněn. Vývoj zahraničního obchodu v poslední době je taktéž podporován vysokým objemem zahraničních investic.

Na druhé straně čelí český zahraniční obchod mnohým problémům. Jedním z problémů, kterým česká ekonomika a zahraniční obchod začínají čelit již dnes, je nedostatek kvalifikovaných pracovních sil především ve výrobě, ale i na specializovaných pozicích. Míra nezaměstnanosti je v současnosti na historických minimech a její další možné snižování již bude velice obtížné, neboť bude dosaženo téměř plné zaměstnanosti.

Dalším obrovským problémem se může stát úzké teritoriální zaměření českého zahraničního obchodu. V současném stavu, kdy je téměř 75 % veškerého obrátu zahraničního obchodu realizováno se zeměmi Evropské unie a téměř třetina obrátu se sestává z importu a exportu do Německa, je česká ekonomika velice náchylná k otřesům na mezinárodních trzích. Ze zemí mimo Evropskou unii můžeme jmenovat jako jeden z hlavních exportních cílů pro české vývozce pouze Ruskou federaci, a v poslední době také mírně posilující postavení Spojených států amerických. Zaměření českých exportérů na tyto vyspělé trhy s vysokou přidanou hodnotou je pochopitelné, avšak při budoucích realizovaných obchodech by se tuzemští vývozci měli zaměřit na zvýšení spolupráce také s ostatními zeměmi, především rostoucími asijskými ekonomikami, či africkými nebo jihoamerickými zeměmi.

Jako velký nedostatek se v budoucnu může projevit také úzké komoditní zaměření české ekonomiky a s ní související růst koncentrace exportů na několik málo oborů. Jedná se především o oblast automobilového průmyslu a na něj navázaných odvětví, které v České republice tvoří podstatnou část ekonomiky. V případě nenadálých problémů výrobců automobilů, v České republice především Škody Auto, a.s., ale též TPCA s.r.o., či celého koncernu Volkswagen Group, může dojít k dramatickému poklesu celé

ekonomiky. Mezi další úzce koncentrované produkce je možné zařadit také výrobu elektroniky, nebo též cestovní ruch. Z důvodů levné asijské konkurence dochází již mnoho let k útlumu vývozu spotřebního zboží, které dříve bývalo v rámci exportu silně zastoupeno.

Mezi další potencionální hrozby pro českou ekonomiku a tuzemský export lze zařadit také zpomalující se ekonomiku Číny, možnou deflační hrozbu se kterou se potýká téměř celá Evropská unie, či současnou migrační krizi.

V neposlední řadě je třeba uvést také hrozbu výběru rizikových zahraničních investic či spolupráci s rizikovým zahraničním partnerem, která se v poslední době projevila například při výstavbě turecké elektrárny Adularya, kdy v současné době hrozí nesplácení úvěry u České exportní banky ve výši 15 mld. Kč. Vzniklou škodu v případě nesplácení dlužníka, tedy turecké strany, bude nucena zaplatit Exportní Garanční a Pojišťovací společnost, a.s., která kontrakt pojistila.

I přese všechna výše zmíněná rizika jsou však odhady dalšího vývoje českého zahraničního obchodu veskrze pozitivní. V tomto roce by měl zahraniční obchod České republiky dosáhnout nového maxima a zvýšit své aktivní saldo. Na rok 2017 je předpověď příznivá, avšak s velkou neznámou ohledně plánovaného ukončení intervence České národní banky a s ní souvisejícím posílením české koruny. Odhady na budoucí vývoj kurzu se v současnosti velmi rozcházejí a možnost ovlivnění exportu je zde velká.

Seznam citací

- [1] FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraničně obchodní politika ČR: historie a současnost (1945-2008)*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-128-4.
- [2] ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013. Expert. ISBN 978-80-247-4694-4.
- [3] SVATOŠ, Miroslav. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. Expert. ISBN 978-80-247-2708-0.
- [4] LOVE, Patrick a Ralph LATTIMORE. *International trade: free, fair and open?*. Paris: OECD, 2009. ISBN 978-926-4060-265.
- [5] PÁNEK, Jaroslav a Oldřich TŮMA. *Dějiny českých zemí*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1544-8.
- [6] POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY: *22. schůze, úterý 21. dubna 1992*. [online]. [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/022schuz/s022056.htm>
- [7] EVROPSKÁ KOMISE, ZASTOUPENÍ V ČESKÉ REPUBLICE: *Česká republika a Evropská unie*. [online]. [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm
- [8] ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY: *Programové prohlášení vlády České republiky 13.7.1992*. [online]. [cit. 2016-08-03]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf
- [9] WINIECKI, Jan. *Successes of trade reorientation and expansion in post-communist transition: An enterprise-level approach*. Banca Nazionale Del Lavoro Quarterly Review. 2000, 53(213): 187. ISSN 00054607. Dostupné také z databáze ProQuest: <http://search.proquest.com/docview/205045830?accountid=17116>

- [10] MESÁROŠ, Oldřich. *Vývoj a hlavní strukturální změny v zahraničním obchodě České republiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. Výzkumné studie. ISBN 80-245-0120-1.
- [11] PLCHOVÁ, Božena, Josef ABRHÁM a Mojmír HELÍSEK. *Česká republika a EU: ekonomika, měna, hospodářská politika*. Praha: Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.
- [12] MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: *Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím*. [online]. [cit. 2016-09-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument38699.html>
- [13] BUSINESSINFO.CZ: *Společná obchodní politika Evropské unie*. [online]. [cit. 2016-09-03]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spolecna-obchodni-politika-evropske-unie-4461.html#!&chapter=1>
- [14] HAVLÍN, Antonín, Jarmila JURICOVÁ, Věra PETRÁSKOVÁ a Dagmar ŽÁČKOVÁ. *ZAHRANIČNÍ OBCHOD ČESKÉ REPUBLIKY 2010*, Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky [online]. 2011. [cit. 2016-09-10]. Dostupné z: <http://download.mpo.cz/get/44630/50131/581136/priloha001.pdf>
- [15] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Hlavní makroekonomické ukazatele*. [online]. [cit. 2016-03-10] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr
- [16] BUSINESSINFO.CZ: *Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020*. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/exportni-strategie-cr-2012-az-2020-7148.html#!&chapter=1>
- [17] CZECHTRADE: *Představení CzechTrade*. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/o-czechtrade/predstaveni/>
- [18] CZECHINVEST: *O CzechInvestu*. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/o-czechinvestu/>
- [19] ČESKÁ EXPORTNÍ BANKA: *Historie*. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.ceb.cz/kdo-jsme/historie/>

- [20] EXPORTNÍ GARANČNÍ A POJIŠŤOVACÍ SPOLEČNOST: *Profil*. [online]. [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <http://www.egap.cz/o-spolecnosti/profil/index.php>
- [21] KUČERA, Lukáš. *Analýza zahraničního obchodu ČR se zbožím v letech 1999 až 2012*. Praha: Český statistický úřad, 2013. Vícetématické informace. Souborné informace. ISBN 978-80-250-2444-7.
- [22] STATISTIKA&MY: Na zahraničí jsme závislí. [online]. [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/02/na-zahranici-jsme-zavisli/>
- [23] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraníční obchod České republiky v roce 2010: External trade of the Czech Republic in 2010*. Praha: Český statistický úřad, 2011. Zahraníční obchod. ISBN 978-80-250-2108-8.
- [24] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraníční obchod České republiky v roce 2011: External trade of the Czech Republic in 2011*. Praha: Český statistický úřad, 2012. Zahraníční obchod. ISBN 978-80-250-2225-2.
- [25] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraníční obchod České republiky v roce 2012: External trade of the Czech Republic in 2012*. Praha: Český statistický úřad, 2013. Zahraníční obchod. ISBN 978-80-250-2391-4.
- [26] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2012*. [online]. 2013. [cit. 2016-11-25] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20549921/110911q4a.pdf/ad87d367-289c-4d52-9822-f326eec19365?version=1.0>
- [27] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraníční obchod České republiky v roce 2013: External trade of the Czech Republic in 2013*. Praha: Český statistický úřad, 2014. Zahraníční obchod. ISBN 978-80-250-2563-5.
- [28] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Vývoj ekonomiky České republiky v roce 2013*. [online]. 2014. [cit. 2016-11-26] Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20549933/110913q4a-1+po+uprave.pdf/5bb293d9-0744-4405-9d6a-4f8fd02c615c?version=1.0>

- [29] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zahraniční obchod České republiky v roce 2014: External trade of the Czech Republic in 2014*. Praha: Český statistický úřad, 2015. Zahraniční obchod. ISBN 978-80-250-2633-5.
- [30] BUSINESSINFO.CZ: *Rusko: Zahraniční obchod a investice*. [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-zahranicni-obchod-a-investice-19084.html>
- [31] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Zahraniční obchod se zbožím – přeshraniční pojetí – časové řady*. [online] [cit. 2016-11-28] Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/vzoph_cr
- [32] MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: *Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji*. [online]. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/statistiky-zahranicniho-obchodu/hlavni-tendence-prumyslu-a-zahranicniho-obchodu-v-roce-2015-a-uvahy-o-dalsim-vyvoji--173308/>
- [33] MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: *Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji*. [online]. 2016. [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/assets/dokumenty/55353/63359/652453/priloha002.pdf>

Bibliografie

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY: *Byznys*. [online]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/>

IDNES.CZ: *Ekonomika*. [online]. Dostupné z: <http://ekonomika.idnes.cz/>

LIDOVKY.CZ: *Byznys*. [online]. Dostupné z: <http://byznys.lidovky.cz/>